

UiO : **Det juridiske fakultet**

Ulovlig påvirkningshandel

En redegjørelse av straffeloven § 389 og grensen mot legitim lobbyvirksomhet.

Kandidatnummer: 530

Leveringsfrist: 25. november 2016

Antall ord: 17749

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Lovteksten	2
1.3	Metode og kildebruk	3
1.4	Den videre fremstilling.....	6
2	BEGREPSFORKLARINGER	8
2.1	Påvirkningshandel	8
2.2	Påvirkningsagent	10
2.3	Beslutningstaker	10
2.4	Lobbyvirksomhet	10
2.5	Korrupsjon.....	11
3	BAKGRUNNEN FOR BESTEMMELSEN OG FORHOLDET TIL LEGALITETSPRINSIPPET	13
3.1	Bakgrunnen for strl. § 389.....	13
3.2	Særlig om forholdet til legalitetsprinsippet mv.....	15
3.2.1	Hvorfor er anvendelsen av bestemmelsen spesielt utfordrende?	15
3.2.2	Rettslige standarder på strafferettens område	16
3.2.3	Grunnloven § 96	18
3.2.4	EMK artikkel 7	20
3.2.5	Tilfredsstillende ”utilbørlig fordel” i strl. § 389 kravene til lov?.....	22
3.3	Særlig om forholdet til den alminnelige rettsstridsreservasjonen	28
4	REGELENS MATERIELLE INNHOLD	29
4.1	Innledning.....	29
4.2	”For seg eller andre”	29
4.3	”Noen”.....	31
4.4	”Krever, mottar eller aksepterer et tilbud om”	31
4.5	”Gir eller tilbyr”	33
4.6	”Utilbørlig”	33
4.7	”Fordel”	36
4.8	”For å påvirke utøvelsen av”	37
4.9	”En annens stilling, verv eller utføring av oppdrag”	38
4.10	”Stilling, verv eller oppdrag i utlandet”	40

5	GRENSEN MELLOM LOVLIG OG ULOVLIG PÅVIRKNINGSHANDEL	42
5.1	Innledning.....	42
5.2	Tolkningsmomenter som er av betydning for straffbarheten	43
5.2.1	Reelle hensyn og grunnleggende verdier	43
5.2.2	Klart klanderverdig opptreden	43
5.2.3	Åpenhet i de reelle forhold.....	45
5.2.4	Fordelens art og verdi	47
5.2.5	Hvem man søker å påvirke.....	48
5.3	Tilfeller av lovlig påvirkningshandel	48
5.4	Tilfeller av ulovlig påvirkningshandel	49
5.5	Gråsonen.....	50
5.6	Konklusjon	52
6	AVSLUTTENDE VURDERINGER.....	53
7	KILDELISTE	55
7.1	Litteraturliste	55
7.2	Lov- og forarbeidsregister	58
7.3	Domsregister	60
7.4	Internasjonale konvensjoner og rapporter	62

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Denne masteroppgaven behandler temaet påvirkningshandel. Formålene med oppgaven er å gi en utførlig redegjørelse og analyse av straffebestemmelsen, samt å se på problemstillingen om hvor grensen mot legitim lobbyvirksomhet går. Bestemmelsen om påvirkningshandel er nedfelt i straffeloven 2005 (heretter strl.) § 389.

Påvirkningshandel er en form for korrumpert adferd som kan, i likhet med korrupsjon, bidra til å svekke tilliten til både offentlige etater og til private bedrifter og organisasjoner. Ved å ha en egen straffebestemmelse som rammer påvirkningshandlinger ved siden av den rene korrupsjonsbestemmelsen i § 387, er det mulig å straffe handlinger som fremstår som klart straffverdige¹, men som ellers ikke hadde vært straffbare.²

Et hensyn bak strl. § 389 er viktigheten av å ivareta allmennhetens tillitt til at beslutningsprosesser i samfunnet er objektive. Bestemmelsen om påvirkningshandel er således et viktig verktøy til bruk i bekjempelsen av korrupsjon. Formålet bak bestemmelsen er å gi et viktig signal utad om at visse påvirkningshandlinger er straffbare, og bidra til å forebygge nye tilfeller av ulovlig påvirkningshandel. Det er også meningen at strl. § 389 skal bidra til en bevisstgjøring i forhold til grensen mot den legitime lobbyvirksomhet.³

Som vi vil se i det følgende har forventningene til en bevisstgjøring av grensene mellom det lovlige og det ulovlige, i stor grad ikke blitt oppfylt. På mange måter fremstår bestemmelsen som lite presis, og grensen mellom lovlig og ulovlig påvirkningshandel er ofte vanskelig å trekke. På grunn av de nevnte utfordringene er det behov for en dypere analyse av bestemmelsen, som også er målet med masteroppgaven.

---

¹ Se avsnitt 1.3 for hvilket innhold jeg legger i dette hensynet.

² Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 41.

³ l.c.

1.2 Lovteksten

Bestemmelsen om påvirkningshandel i strl. § 389 lyder som følger:

”Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som

- a) for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel for å påvirke utøvelsen av en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag, eller
- b) gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel for å påvirke utøvelsen av en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag.

Med stilling, verv eller oppdrag i første ledd menes også stilling, verv eller oppdrag i utlandet.”

Norge fikk i 2003 for første gang en straffebestemmelse som rammet ulovlig påvirkningshandel.⁴ Dette var straffeloven 1902 (heretter strl. 1902) § 276 c, som fullt ut er videreført i dagens straffelov § 389. Bakgrunnen for at vi fikk denne bestemmelsen var ratifiseringen av Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon (heretter Europarådskonvensjonen) som tar sikte på å bekjempe flere former for korrupsjon. Påvirkningshandel blir i konvensjonens artikkel 12 definert som ”trading in influence”. Ulovlig påvirkningshandel omtales i konvensjonen som såkalt ”bakgrunnskorrupsjon”^{5,6}

Artikkel 12 lyder:

“Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally, the promising, giving or offering, directly or indirectly, of any undue advantage to anyone who asserts or confirms that he or she is able to exert an improper influence over the decision-making of any person referred to in Articles 2, 4 to 6 and 9 to 11 in consideration thereof, whether the undue advantage is for himself or herself or for anyone else, as well as the request, receipt or the acceptance of the offer or the promise of such an advantage, in consideration of that influence, whether or not the influence is exerted or whether or not the supposed influence leads to the intended result.”

---

⁴ Tilføyd ved lov av 4. juli 2003 nr. 79.

⁵ ”Background corruption”

⁶ Europarådet rapport (1999) punkt 64.

Et praktisk eksempel på et tilfelle som vil rammes av den norske straffebestemmelsen, er dersom ektefellen til en statsråd tar seg betalt fra en annen for å påvirke statsråden i en omfattende konsesjonssak. Statsråden vet i dette tilfellet ikke at ektefellen tar seg betalt fra en annen og det oppstår derfor et tillitsbrudd.

Det vil også være ulovlig påvirkningshandel hvis en nær venn av en sjef i en privat bedrift prøver å profittere på dette vennskapet. Det kan for eksempel være ved å kreve utilbørlige fordeler av andre personer som prøver å oppnå noe av denne sjefen. Heller ikke i dette tilfellet er sjefen klar over at vennen tar betalt for å utnytte vennskapet. Eksemplene viser at noe av det som karakteriserer en ulovlig påvirkningshandling, er nettopp dette tillitsbruddet.

1.3 Metode og kildebruk

I denne oppgaven vil tradisjonell juridisk metode bli lagt til grunn.⁷ Juridisk metode kan hovedsakelig deles inn i tre sentrale spørsmål: Hvilke rettskilder kan relevante argumenter hentes fra? Hvordan skal en tolke de enkelte rettskildene og hvilke argumenter kan utledes fra disse kildene? Hvordan skal de ulike rettskildene veies mot hverandre når de fører til ulike resultater? Forkortet taler man i juridisk teori om en rettskildes relevans, slutning og vekt.

Jeg vil ta utgangspunkt i strl. § 389. Denne bestemmelsen trådte i kraft 1. oktober 2015. Bestemmelsen viderefører som nevnt fullt ut strl. 1902 § 276 c. Det er ikke tilsiktet noen realitetsendring, og derfor vil rettskildene som knytter seg til § 276 c være like relevante ved tolkningen av § 389.⁸

Det følger både av det strafferettslige legalitetsprinsippet og den juridiske metode, at ordlyden i lovteksten er utgangspunktet for tolkningen. Det følger av lovkravet i strafferetten⁹ at lovteksten er en sentral rettskildefaktor, i den forstand at en regel om straff alltid må kunne forankres – på en eller annen måte – i en lovtekst.¹⁰ Det som er spesielt med strl. § 389 er at ordlyden er vag og inneholder en rettslig standard.¹¹ Den rettslige standarden setter grensen mellom straffbare og straffrie handlinger. Ettersom rettsregelen ikke alene fremgår av lovteksten, må bestemmelsen presiseres ved hjelp av andre rettskildefaktorer.

---

⁷ Jf. Eckhoffs rettskildelære.

⁸ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 471.

⁹ Jf. Grl. § 96.

¹⁰ Eskeland (2015) s. 100.

¹¹ Se avsnitt 3.2.2 om hva en rettslig standard er.

Det eksisterer foreløpig ingen rettspraksis knyttet til tolkningen av strl. § 389 (eller § 276 c). Det eneste som finnes er en tingrettsdom som ikke er rettskraftig¹², og et vedtatt forelegg¹³. Tingrettsdommen vil ikke ha noen rettskildemessig vekt som følge av at det er en underrettsdom som ikke er rettskraftig. Dommen har videre lite å tilføye til utilbørighetsvurderingen utover det som følger av forarbeidene.¹⁴ Det finnes en del rettspraksis tilknyttet korrupsjonsbestemmelsen i strl. § 387, og det er derfor mulig å se hen til denne. Jeg vil gjøre dette der jeg mener dommene er egnet til å belyse noe av betydning for § 389.¹⁵ Vurderingen etter bestemmelsen er imidlertid ikke helt den samme, slik at hver dom må vurderes konkret og bør brukes med forsiktighet.

Forarbeidene til strl. § 389 er grundige og gir god veiledning. I mangel på rettspraksis vil disse ha stor rettskildemessig vekt. Det er i forarbeidene flere steder vist til § 387. Det som står om korrupsjonsbestemmelsen vil derfor også kunne ha betydning for tolkningen av § 389.¹⁶ Forarbeidene er også mer utførlige og detaljerte når det gjelder § 387. I og med at bestemmelsene inneholder mye av den samme ordlyden (for eksempel ”utilbørlig fordel”) vil jeg flere steder vise til disse, spesielt i de tilfellene der forarbeidene ikke sier noe om vilkåret knyttet til § 389. Selv om utilbørighetsvurderingen ikke er helt den samme etter de to bestemmelsene, vil likevel mye være likt. Flere av spørsmålene som oppstår i oppgaven, kan man finne svar på ved å se hen til forarbeidene. Er imidlertid forarbeidene tause om et spørsmål, vil ofte reelle hensyn få avgjørende betydning.

Juridisk teori har viet lite oppmerksomhet til bestemmelsen utover det som fremgår av forarbeidene. Juridisk teori har også normalt liten vekt som rettskildefaktor.¹⁷ Flere av forfatterne har imidlertid laget gode eksempler som vil bli brukt i masteroppgaven i illustrasjonsøyemed.

Straffelovgivningen kan ikke anvendes dersom den er i strid med Grunnloven (heretter også omtalt som Grl.).¹⁸ Grunnloven er overordnet straffelovgivningen i den forstand at straffelovgivningen må ligge innenfor de grenser som Grunnloven trekker opp – den er *lex superior*. Den setter skranker for statsmaktenes myndighet innbyrdes og i deres forhold til

---

¹² TOSLO-2014-22670 YARA-dommen (ikke rettskraftig, saken er nå til behandling i Borgarting lagmannsrett).

¹³ Forelegg utferdiget av Økokrim i 2004 mot Statoil ASA for overtredelse av bestemmelsen.

¹⁴ Jeg viser til tingrettsdommen i avsnitt 4.2.

¹⁵ Rt. 2014 s. 786, Rt. 2009 s. 130 og Rt. 2011 s. 1495.

¹⁶ Se for eksempel Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 42.

¹⁷ Se for eksempel Eckhoff (2001) s. 270.

¹⁸ Eskeland (2015) s. 100.

individet.¹⁹ Alle myndigheter, også lovgiveren, er bundet av Grunnloven.²⁰ Legalitetsprinsippet og lovkravet i Grl. § 96²¹ stiller formelle og materielle krav til straffelovgivningen.²² I kravet om lovhjemmel ligger at grunnlaget for inngrepet må finnes i lovgivning som er tilgjengelig og tilstrekkelig presis.²³

Straffelovgivningen skal tolkes med de begrensninger som følger av folkeretten, jf. strl. § 2 og menneskerettsloven § 3. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (heretter EMK) setter begrensninger og krav til loven. Dette gjelder særlig EMK artikkel 7.²⁴ EMK skal tolkes i sin autentiske ordlyd, som er engelsk og fransk.²⁵ De norske oversettelsene i denne oppgaven skal derfor kun anses som fortolkninger av den autentiske teksten. EMK strekker seg formelt sett ikke like høyt som Grunnloven, men på mange områder oppstiller den rettigheter som er mer vidtrekkende enn etter Grunnloven.²⁶ På den måten setter EMK reelt sett større krav til statens myndigheter.²⁷ Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (heretter EMD) har i en rekke saker behandlet kravet til klarhet og tilgjengelighet til loven.²⁸ På bakgrunn av dommene er det mulig å fastlegge innholdet i EMK artikkel 7 på en veldig konkret måte. Etter EMK artikkel 46 plikter norske domstoler å rette seg etter den praksis som følger av EMD i saker der Norge selv er part. Som vi ser i blant annet i Rt. 2011 s. 800, Rt. 2012 s. 1051, og HR-2016-1051-A, legger Høyesterett i sine avgjørelser stor vekt på EMDs praksis der også andre stater er part. Dette viser at EMD-praksis har betydelig rettskildemessig vekt også i norsk rett.

Konvensjonen som danner bakgrunnen for bestemmelsen, er Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon 27. januar 1999 (Europarådskonvensjonen). I tillegg foreligger det en forklarende rapport til konvensjonen som kan være relevant.²⁹ Strl. § 389 går lenger enn det konvensjonen gjør og krever.³⁰ Dette betyr at det ikke vil oppstå konflikt mellom norsk intern rett og de folkerettslige forpliktelsene. Dette får den konsekvens at de folkerettslige kildene vil være mindre relevant for tolkningen av den norske bestemmelsen.

---

¹⁹ Aall (2015) s. 24.

²⁰ I.c.

²¹ Se kapittel 3.2 om legalitetsprinsippet og Grl. § 96.

²² Eskeland (2015) s. 100-101.

²³ Lilleholt (2014) s. 64.

²⁴ Se avsnitt 3.2.4 for norsk fortolkning av ordlyden i artikkel 7.

²⁵ Wien-konvensjonen for traktatretten artikkel 33.

²⁶ Aall (2015) s. 24.

²⁷ I.c.

²⁸ Se for eksempel *Kokkinakis v. Greece*, og *Sunday Times v. The United Kingdom*.

²⁹ Europarådet rapport (1999).

³⁰ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 42.

Der det vises til konvensjonen og den forklarende rapporten vil dette derfor være i illustrasjonsøyemed.

Bestemmelsen om påvirkningshandel er utformet slik at den nærmere grensedragningen mellom straffrie og straffbare handlinger, er overlatt til domstolene. De reelle hensynene handlingens straffverdighet og prevensjon, spiller en viktig rolle for fastleggelsen av grensen mellom straffbarhet og straffrihet.³¹ Med straffverdighet sikter jeg til at handlingen anses forkastelig etter en verdimeslig vurdering og at det rettssubjekt som anses som årsak til forholdet, av denne grunn bør straffes.³² Prevensjonshensyn betyr hensynet til å avskrekke gjerningspersonen (individualprevensjon) og borgerne (allmennprevensjon) fra å foreta visse handlinger.³³ Ettersom det ikke foreligger noen praksis fra Høyesterett om strl. § 389, vil reelle hensyn og lovens formål ha stor betydning for tolkningen og grensedragningen.³⁴

De hensynene som vil få størst betydning er rettssikkerhetshensyn, handlingens straffverdighet, hensynet til effektivitet og at borgerne skal kunne forutberegne sin rettsstilling. Videre vil graden av bebreidelse som kan rettes mot gjerningspersonen vurdert ut fra handlingen og omstendigheter knyttet til den, være relevant.³⁵

1.4 Den videre fremstilling

Til å begynne med – i kapittel 2 – skal jeg redegjøre for relevante begreper. Bakgrunnen for bestemmelsen og forholdet til det strafferettslige legalitetsprinsippet i Grunnloven og EMK blir gjennomgått i kapittel 3. I det samme kapitlet vil jeg også redegjøre for vilkåret ”utilbørlig fordel” som en rettslig standard.

Oppgavens hovedtyngde vil ligge i kapittel 4 og 5. Kapittel 4 består av en inngående drøftelse av strl. § 389, hvor alle sider av bestemmelsen redegjøres for på en detaljert måte. Jeg ønsker med dette kapitlet å avklare alle sidene ved bestemmelsen – hva innebærer strl. § 389 rettslig sett? I kapittel 5 tar jeg for meg forholdet til legitim lobbyvirksomhet. Punkt 5.2 inneholder de momentene som taler for at grensen for det ulovlige er overskredet. Punkt 5.3, 5.4 og 5.5 vil illustrere grensene for lovlige påvirkningshandlinger, ulovlige påvirkningshandlinger og gråsonen. I gråsonen ligger de handlingene som er vanskelige å

---

³¹ Se for eksempel Eskeland (2015) s. 494.

³² Høgberg (2000) s. 550.

³³ *ibid.* s. 549-550.

³⁴ Eskeland (2015) s. 138-493 og Høgberg (2000) s. 554.

³⁵ Eskeland (2015) s. 139-140.

vurdere hvorvidt de er straffbare eller ikke. Jeg vil avslutningsvis i kapittel 6 komme med noen vurderinger og forslag til forbedringer.

2 Begrepsforklaringer

2.1 Påvirkningshandel

Påvirkningshandel er som nevnt et relativt nytt begrep i både norsk dagligtale og straffelovgivning.³⁶ Påvirkningshandel kan være både lovlig og ulovlig. Påvirkningshandel er ulovlig hvis vilkårene i strl. § 389 er oppfylt. Et eksempel på lovlig påvirkningshandel er den vanlige lobbyvirksomheten³⁷. Når jeg i oppgaven skriver ”påvirkningshandel” sikter jeg til ulovlig påvirkningshandel. Jeg vil presisere det når jeg snakker om lovlig påvirkningshandel, som for eksempel lobbyvirksomhet.

Den norske bestemmelsen kommer som tidligere nevnt fra Europarådskonvensjonen artikkel 12. Påvirkningshandel i konvensjonens forstand blir definert som ”trading in influence”. Ulovlig påvirkningshandel foreligger når en person som tilhører beslutningstakers parti, familie eller omgangskrets, eller som av andre årsaker er eller hevder å være i stand til å øve påvirkning på beslutningstakeren, utnytter sin stilling ved å kreve, motta eller akseptere et tilbud om en utilbørlig fordel (”any undue advantage”).³⁸

Strl. § 389 går i flere relasjoner lenger enn konvensjonens artikkel 12.³⁹ For det første er ikke bestemmelsen begrenset til å gjelde utilbørlig påvirkning av beslutningstakere i offentlig sektor.⁴⁰ Etter konvensjonens artikkel 12 faller påvirkningshandel rettet mot beslutningstakere i privat sektor utenfor bestemmelsens virkeområde. Den andre forskjellen er at § 389 ikke forutsetter at selve påvirkningen må være utilbørlig.⁴¹ Etter konvensjonen er det et krav om at den som skal påvirke også påtar seg å øve utilbørlig påvirkning⁴² på den som man ønsker skal påvirkes. Det betyr at det etter artikkel 12 er et vilkår om at både påvirkningen og fordelene er utilbørlig. Det § 389 spør etter er om den fordel bestikkeren yter overfor påvirkningsagenten er utilbørlig, ikke om agentens påvirkning av tredjemanns utføring av sin stilling er det.⁴³ Den siste forskjellen er at § 389 ikke forutsetter at påvirkeren påtar seg å påvirke ”beslutningstakingen” til den som søkes påvirket, noe artikkel 12 i konvensjonen gjør.⁴⁴ Det

---

³⁶ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 38.

³⁷ Se avsnitt 2.4 om lobbyvirksomhet.

³⁸ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 38.

³⁹ Se mer om Europarådskonvensjonen art. 12 i avsnitt 3.1.

⁴⁰ Ot.prp.nr.78 (2002-2009) s. 42.

⁴¹ I.c.

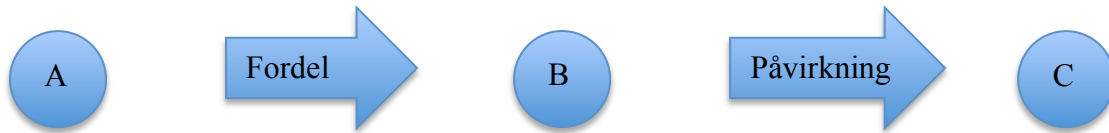
⁴² ”To exert an improper influence”.

⁴³ Andenæs (2008) s. 426.

⁴⁴ Ot.prp.nr.78 (2002-2009) s. 42.

er tilstrekkelig etter § 389 å ha til hensikt å forsøke å ”påvirke utføringen av” en annens stilling, verv eller oppdrag.⁴⁵

Bestemmelsen om påvirkningshandel rammer den passive (bokstav a) og den aktive (bokstav b) påvirkningshandel. Påvirkningshandel består av et trekantforhold som kan illustreres med A-B-C.⁴⁶

Ved påvirkningshandel gir A en utilbørlig fordel til B for at B skal påvirke C sin utøvelse av sin stilling, verv eller oppdrag. A er gjerningsmann etter strl. § 389 første ledd bokstav b og B er gjerningsmann etter bokstav a. Tredjemann C derimot vet ikke at han blir utsatt for påvirkning og gjør derfor ikke noe straffbart. C har ingen kunnskap om forholdet mellom A og B, og det foreligger på denne måten et tillitsbrudd mellom C og B. Det er denne aktørkonstellasjonen som gjør at påvirkningshandel skiller seg fra alminnelig korrupsjon som har to aktører.⁴⁷ Ved påvirkningshandel er det derfor ikke bare fordelene som skal vurderes, men at påvirkeren (B) driver påvirkning overfor en tredjemann (C) uten å opplyse at han er betalt for å gjøre det. Påvirkningen, i betydning av at den foregår under en slik villfarelsesomstendighet, er både viktig i vurderingen og er et moment som bidrar til å skille dette fenomenet fra alminnelig korrupsjon.⁴⁸

Et eksempel på en påvirkningshandling fra det virkelige liv er skandalen med hertuginnen av York, Sarah Ferguson. Hun prøvde å selge tilgang til hennes eksmann Prins Andrew til en rik forretningsmann (som i virkeligheten var en undercover-reporter). Prins Andrew er en handelsambassadør for Storbritannia. Ferguson tok i mot en halv million pund i bytte mot å sette personen i kontakt med den britiske prinsen.⁴⁹ Prinsen selv benektet enhver kjennskap til hendelsen.⁵⁰ Dette er et åpenbart tilfelle der en person lover å utøve en utilbørlig innflytelse over beslutningsprosessen av en offentlig tjenestemann i retur for en utilbørlig fordel.⁵¹

---

⁴⁵ Ot.prp.nr.78 (2002-2009) s. 42.

⁴⁶ Andenæs (2008) s. 425.

⁴⁷ *ibid.* s. 426.

⁴⁸ *ibid.* s. 427.

⁴⁹ E24 (2010).

⁵⁰ The New York Times (2010).

⁵¹ Willeke Slingerland (2011)

2.2 Påvirkningsagent

Påvirkningsagenten er den personen som krever, mottar eller aksepterer tilbudet om den utilbørlige fordel. Det er påvirkningsagenten som gjør seg skyldig i passiv påvirkningshandel, jf. strl. § 389 bokstav a. Han vil være mellommannen som får bestikkelsen for å påvirke en annen.⁵² Begrepet kan være noe forvirrende da det ikke er tale om noen ”agent”. Det er imidlertid dette begrepet som brukes i både forarbeider og teori, og derfor det begrepet som vil brukes i denne oppgaven.

2.3 Beslutningstaker

Den personen som søkes påvirket, kalles for beslutningstakeren. Personen kalles for dette ettersom det er personen som har mulighet til å treffe beslutningene som ønskes. Denne personen fremgår av ordlyden ”en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag”.

2.4 Lobbyvirksomhet

Lobbyvirksomhet vil si at interesseorganisasjoner, bedrifter og pressgrupper forsøker å påvirke folkevalgte politikere og andre beslutningstakere i staten.⁵³ Det er en systematisk oppsøkende kontaktvirksomhet for å påvirke en beslutningsprosess til fordel for bestemte interesser.⁵⁴

---

⁵² Stordrange (2014) s. 178.

⁵³ Store norske leksikon (2015)

⁵⁴ NOU 2012:12 s.102.

Begrepet kommer fra ordet ”lobby”, etter navnet på inngangshallen i det britiske parlamentet.⁵⁵ Der kunne representanter for ulike interesser oppholde seg i håp om å møte parlamentsmedlemmer som var villige til å lytte til deres budskap.⁵⁶

Det blir nå stadig vanligere at større virksomheter ansetter folk som har som oppgave å påvirke politiske beslutningstakere.⁵⁷ Det er også vanlig at noen virksomheter leier inn kommunikasjonsbyråer for å påvirke både forvaltningen, politikere og det offentlige ordskiftet.⁵⁸ Eksempler på slike selskaper i Norge er First House og Geelmuyden Kiese.

En person som driver med lobbyvirksomhet kalles gjerne en lobbyist. En kommunikasjonsrådgiver er en alternativ betegnelse på det samme.⁵⁹ Denne yrkesgruppen påtar seg å formidle syn og ønsker for andre, eller på annen måte å påvirke forvaltning eller privat virksomhet på vegne av en oppdragsgiver.⁶⁰

Det særegne med lobbyvirksomhet er at lobbyistene driver næring og får betalt for å forsøke å påvirke beslutningsprosesser. Den som mottar informasjonen, vet at dette er deres jobb og det er på den måten ingen skjult påvirkning eller brudd på tillit. Selv om lobbyisten får urimelig godt betalt for påvirkningen, er forholdet ikke utilbørlig siden beslutningstakeren vet at han blir forsøkt påvirket.

2.5 Korrupsjon

Korrupsjon innebærer at personer i tillitsposisjoner misbruker sin stilling for å skaffe seg eller andre spesielle fordeler.⁶¹ Det dreier seg altså om misbruk av makt i betrodde stillinger og posisjoner for personlig gevinst. Korrupsjon er et middel for å utilbørlig påvirke beslutnings- og handlingsprosesser i samfunnet.⁶² Prosessene kan være rettslige, administrative eller av økonomisk natur.⁶³

Korrupsjon retter seg mot noen som enten direkte eller indirekte er i den posisjonen at man kan ta beslutninger for noen annens regning, for eksempel for en myndighet, en organisasjon,

---

⁵⁵ Store norske leksikon (2015)

⁵⁶ l.c.

⁵⁷ l.c.

⁵⁸ l.c.

⁵⁹ Stordrange (2014) s. 178.

⁶⁰ l.c.

⁶¹ Thrap-Meyer (2002) s. 28.

⁶² Cars (2001) s. 16.

⁶³ l.c.

et foretak eller en annen person.⁶⁴ Det er ansett som et stort samfunnsproblem som både relaterer seg til offentlig myndighetsutøvelse og innen forretningslivet.⁶⁵ Korrupsjon utgjør ”en trussel mot rettsstaten, demokratiet, menneskerettighetene og sosial rettferdighet, og kan også hindre økonomisk utvikling og virke konkurransevridende”.⁶⁶ Trude Drevland-saken er et godt eksempel til å illustrere aktualiteten av dette samfunnsproblemet.⁶⁷ Tidligere Bergensordfører Drevland er siktet for grov korrupsjon, men det er fortsatt ikke tatt ut tiltale.⁶⁸ Saken belyser hvor skadelig og alvorlig det er ”når politikere feilinformerer, fordi det kan skade den helt nødvendige tilliten mellom befolkningen og de folkevalgte”.⁶⁹ Korrupsjon på ”toppen” i samfunnet er på denne måten et samfunnsproblem som går utover de faktiske hendelsene ved at det får skadevirkninger for befolkningen.

Korrupsjonsbegrepet som vil bli lagt til grunn i denne oppgaven, er den definisjonen som følger av strl. § 387. Korrupsjon er i bestemmelsen definert som det ”å kreve, motta eller akseptere, gi eller tilby noen en utilbørlig fordel i anledning stilling, verv eller oppdrag”.

Strl. §§ 387 og 389 kan ikke brukes samtidig i idealkonkurrens. Strl. § 387 må ses som prinsippal i forhold til § 389 om påvirkningshandel. Korrupsjonsbestemmelsen er den alvorligste, med en strafferamme for grov korrupsjon med inntil 10 års fengsel, jf. Strl. § 388. Overtredelse av strl. § 389 kan aldri straffes med mer enn 3 års fengsel.⁷⁰

Selv om ulovlig påvirkningshandel er en form for korrupsjon⁷¹, er det korrupsjon etter strl. § 387 jeg sikter til når jeg anvender begrepet i denne oppgaven.

---

⁶⁴ Cars (2001) s. 17.

⁶⁵ Thrap-Meyer (2001) s. 17.

⁶⁶ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 5 (lignende synspunkter kommer også til uttrykk i fortalen til Europarådskonvensjonen).

⁶⁷ Aftenposten (2015)

⁶⁸ Dagens Næringsliv (2016)

⁶⁹ Bergens Tidende (2015)

⁷⁰ Andenæs (2008) s. 426.

⁷¹ Europarådskonvensjonen kaller det for eksempel ”background corruption” i den forklarende rapporten punkt 64.

3 Bakgrunnen for bestemmelsen og forholdet til legalitetsprinsippet

3.1 Bakgrunnen for strl. § 389

Strl. § 389 trådte i kraft 1. oktober 2015. Som tidligere nevnt viderefører bestemmelsen fullt ut strl. 1902 § 276 c.

Strl. 1902 § 276 c skulle sammen med § 276 a og b gjennomføre Norges folkerettslige forpliktelser etter Europarådskonvensjonen og tilleggsprotokollen. Bestemmelsen om ulovlig påvirkningshandel gir det samlede regelsettet⁷² om korrupsjon svært stor rekkevidde.⁷³

Straffelovrådet fikk 28. september 2000 i oppdrag å utrede hvilke tilpasninger som ville være nødvendige for at Norge kunne ratifisere konvensjonen. Utredningen ble avgitt av strafferådet 18. desember 2002.⁷⁴ 19. desember samme år ble utredningen sendt på høring og på bakgrunn av høringen fremmet Justisdepartementet forslag til straffebud mot korrupsjon i Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) ”Om lov om endringer i straffeloven mv.” (straffebud mot korrupsjon). Straffelovrådet hadde i sin utredning gått inn for at Norge forbeholdt seg retten til ikke å gjennomføre Europarådskonvensjonen artikkel 12 om påvirkningshandel fullt ut i norsk rett, noe artikkel 37 i konvensjonen åpner for. Dette var noe departementet ikke ønsket og foreslo derfor en egen bestemmelse (§ 276 c) mot påvirkningshandel.⁷⁵ Med grunnlag i Innst.O.nr. 105 (2002-2003) ble forslaget vedtatt av Odelsting og Lagting. Lovendringen trådte deretter i kraft den 4. juli 2003.

Europarådskonvensjonen artikkel 12 pålegger statene å ha straffebestemmelser mot ulovlig påvirkningshandel i offentlig sektor.⁷⁶ Ved å innføre en egen straffebestemmelse som rammer ulovlig påvirkningshandel, åpnes det for å straffe personer som er eller hevder å være i stand til å påvirke en annens utføring av stilling, verv eller oppdrag (påvirkningsagenter), og som forsøker å utnytte denne posisjonen ved å kreve eller motta utilbørlige fordel (passiv påvirkningshandel).⁷⁷

---

⁷² Det vil si §§ 387, 388 og 389.

⁷³ Andenæs (2008) s. 425.

⁷⁴ NOU 2002:22

⁷⁵ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 6.

⁷⁶ *ibid.* s. 5.

⁷⁷ *ibid.* s. 6.

Artikkelen begrunnes i konvensjonens forarbeider⁷⁸ punkt 64 med et ønske om å ramme såkalt bakgrunnskorrupsjon i offentlig sektor. Man søker å kriminalisere også korruperte handlemåter fra personer som befinner seg ”in the neighbourhood of power”, og som prøver å oppnå fordeler av dette.⁷⁹

Artikkel 12 gjelder bare påvirkning av ”the decision-making” til persongruppene nevnt i artikkel 2, 4 til 6 og 9 til 11. Det betyr at artikkel 12 bare gjelder ved påvirkningshandel rettet mot nasjonale og utenlandske offentlige tjenestemenn og medlemmer av offentlige forsamlinger som utøver lovgivnings- eller forvaltningsmyndighet, tjenestemenn og andre ansatte i mellomstatlige organisasjoner, medlemmer av internasjonale parlamentarikerforsamlinger og dommere og tjenestemenn ved internasjonale domstoler. Det som faller utenfor bestemmelsens virkeområde, er dermed påvirkningshandel rettet mot beslutningstakere i privat sektor.⁸⁰

Den norske bestemmelsen går i denne relasjonen som nevnt lenger enn artikkel 12 ved at den også omfatter påvirkningshandel i privat sektor. Med privat sektor sikter jeg til alle bedrifter i privat eie og alle ideelle organisasjoner.⁸¹ Bakgrunnen til dette er at det også kan forekomme klart straffverdige former for påvirkning i tilknytning til stillinger, verv eller oppdrag i private virksomheter og organisasjoner.⁸² Det er viktig å opprettholde tilliten til det private nærings- og organisasjonsliv i samfunnet, samt å sikre rettferdige konkurransevilkår.⁸³ Videre er skillet mellom offentlig og privat virksomhet i Norge ikke så klart som det en gang var.⁸⁴ Ved å ha en straffebestemmelse som gjelder for både offentlig og privat virksomhet, slipper domstolene å ta stilling til vanskelige avgrensings spørsmål.⁸⁵ I tillegg kan man tenke seg at bestemmelsen hadde mistet mye av sin betydning hvis den ikke også omfattet privat sektor, nettopp på grunn av den store privatiseringen vi har her i landet.

---

⁷⁸ Europarådet rapport (1999).

⁷⁹ NOU 2002:22 s. 19 og Europarådet rapport (1999) nr. 64.

⁸⁰ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 38.

⁸¹ Store norske leksikon (2012b)

⁸² Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 42.

⁸³ *ibid.* s. 6.

⁸⁴ *l.c.*

⁸⁵ *l.c.*

3.2 Særlig om forholdet til legalitetsprinsippet mv.

3.2.1 Hvorfor er anvendelsen av bestemmelsen spesielt utfordrende?

Det foreligger noen sider ved strl. § 389 som gjør at bestemmelsen er spesielt utfordrende å tolke. Grunnen til dette er fordi det er sider ved bestemmelsen om påvirkningshandel som for eksempel ikke gjør seg gjeldende i forhold til korrupsjonsbestemmelsen eller andre straffebestemmelser som inneholder rettslige standarder⁸⁶. Forholdene jeg sikter til vil få betydning når vi tolker bestemmelsen, særlig i forhold til legalitetsprinsippet og når vi ser på vurderingen av grensen mot straffrie handlinger. Jeg vil i det følgende ta for meg fem forhold som det er viktig å være bevisst på i vurderingene som kommer i kapittel 3.2, 4 og 5.

For det første er begrepet ”påvirkningshandel” helt nytt i Norge både når det kommer til bruk i dagligtalen og som begrep i straffelovgivningen.⁸⁷ Dette kan føre til at det for mange mennesker er helt ukjent hva påvirkningshandel betyr og ikke minst at det kan være straffbart. At begrepet er nytt og ukjent for borgerne vil være et moment av betydning i forhold til legalitetsprinsippet, herunder borgernes behov for forutberegnelighet. Muligens er dette også et argument for at kravene til lovbestemmelsens klarhet bør være enda strengere.

For det andre rammer bestemmelsen bredt. Det er lite som skal til før bestemmelsen anses overtrådt og for at en handling kan sies å være påvirkning i bestemmelsens forstand. For å bli skyldig etter § 389 første ledd bokstav a, er det tilstrekkelig at man har akseptert et tilbud om en utilbørlig fordel⁸⁸, og etter bokstav b at man har fremsatt et tilbud⁸⁹ om en utilbørlig fordel. Det kreves heller ikke at påvirkningsagenten faktisk påvirker beslutningstakeren, bare at han viser at han har til hensikt å gjøre det.⁹⁰ Det foreligger således en fullbyrdet forbrytelse selv om det ikke har kommet i stand en avtale eller at det virkelig har skjedd en påvirkning. Når terskelen for overtredelse av bestemmelsen er så lav, er det viktig at grensen for den straffbare atferden er presist angitt.

Videre er det slik at utilbørlighetsstandardens rekkevidde er uklar. Ordlyden ”utilbørlig fordel” peker bare på at det er selve fordelingen som trenger å være utilbørlig. Det skulle bety at

---

⁸⁶ Se avsnitt 3.2.2 om rettslig standard.

⁸⁷ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 38.

⁸⁸ ”...aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel for å påvirke utøvelsen av en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag”, jf. § 389 første ledd bokstav a.

⁸⁹ ”...tilbyr noen en utilbørlig fordel for å påvirke utøvelsen av en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag”, jf. § 389 første ledd bokstav b.

⁹⁰ jf. ”for å” påvirke utøvelsen av en annens stilling(...).

forhold ved påvirkningen ikke skal ha noe å si for utilbørighetsvurderingen. I følge forarbeidene er dette imidlertid ikke en riktig forståelse av bestemmelsen. Her fremgår det at flere forhold ved selve påvirkningen er relevante momenter i vurderingen, herunder graden av åpenhet og hvem som søkes påvirket.⁹¹ Dette betyr at rekkevidden til utilbørighetsstandarder ikke fremgår direkte av ordlyden til bestemmelsen, og den fremstår derfor som uklar for borgerne flest.

Det fjerde momentet er at terskelen for det utilbørlige ikke ligger fast. Det jeg sikter til her er at de som er nærstående av stortingsrepresentanter og andre i posisjoner som det er viktig å opprettholde tilliten til, er underlagt en strengere norm enn de i andre posisjoner.⁹² At terskelen skal være ulik i offentlig og privat sektor, kan ikke leses ut av ordlyden. Dette gjør at bestemmelsen fremstår utfordrende i forhold til hensynet til forutberegnelighet for borgerne.

Det siste momentet som gjør bestemmelsen utfordrende å tolke, er at det ikke foreligger noen rettspraksis. Det fremgår av forarbeidene at det er domstolene som skal fastlegge det nærmere innholdet i utilbørighetsstandarder. Hvis det ikke finnes noe rettspraksis, hvordan skal vi kunne vite hva som er det ”rådende moralsynet i samfunnet til enhver tid”?⁹³ Grunnen til at det er lite dommer, er mest sannsynlig at påvirkningshandel som oftest pågår i det skjulte. Det er i forarbeidene uttalt at ”(...) det er ikke grunn til å forvente et stort antall fellende straffedommer på dette området. Det må antas at slike transaksjoner - i den grad de forekommer – blir gjennomført på en måte som det er vanskelig for andre å trenge seg inn i”.⁹⁴ Selv om man derfor ikke kan forvente et stort antall dommer, så er det av hensyn til borgernes forutberegnelighet svært uheldig at tallet per i dag er lik null.

3.2.2 Rettslige standarder på strafferettens område

”Rettslig standard” kan defineres som et rettslig begrep som innebærer at normer utenfor begrepet selv er avgjørende for hvordan begrepet skal tolkes og anvendes.⁹⁵ Slike normer kan for eksempel være av samfunnsmessig, forretningsmessig og moralsk art.⁹⁶ Typisk for standarder er at de kan forandre innhold i takt med samfunnsutviklingen, noe som får

---

⁹¹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 471.

⁹² Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

⁹³ *ibid.* s. 42.

⁹⁴ *ibid.* s. 41.

⁹⁵ Store Norske Leksikon (2012a)

⁹⁶ *l.c.*

konsekvenser for hvordan de anvendes av domstolene og andre rettsanvendere.⁹⁷ Straffbarhetsvilkårene er formet på et måte som gir stort rom for dommerens skjønn, og vesentlige sider ved fastleggelsen av innholdet i bestemmelsen overlates dermed til retten.⁹⁸ ”Utilbørlig fordel” i strl. § 389 er et eksempel på en rettslig standard.

Juridiske forfattere har fra lang tid tilbake hatt delte oppfatninger om bruk av rettslige standarder på strafferettens område. De ulike oppfatningene er nyttige for å belyse fordeler og ulemper ved bruk av rettslige standarder i en straffebestemmelse. Begrepet rettslig standard ble introdusert i norsk rettsteori av Ragnar Knoph i ”Rettslige standarder” fra 1939.⁹⁹ Knoph skrev i sin avhandling at standarder bør være bannlyst i strafferetten.¹⁰⁰ Forfattere som Andenæs, Jareborg og Hult mener på sin side at selv om bruken av rettslige standarder ikke er i harmoni med legalitetsprinsippet, er Knoph for radikal og går for langt med sin uttalelse.¹⁰¹ De understreker at det av og til ikke vil være mulig å gi en brukbar beskrivelse på en annen måte enn ved bruk av vurderingsbegreper.¹⁰² Lovgiver vil i noen tilfeller stå overfor valget mellom å anvende standarder eller å avstå fra å kriminalisere handlinger som de finner straffverdige.¹⁰³

Det knytter seg både fordeler og ulemper ved at grensen mellom straffri og straffbare handlinger blir trukket ved kravet om ”utilbørlig fordel”. For det første vil det være en lovteknisk utfordring i å utforme et straffebud med konkrete anvisninger på hvilke handlinger som skal være straffbare. Det ville resultert i en uhåndterlig stor mengde tekst dersom det skulle kreves en nøyaktig beskrivelse av atferden og omstendighetene for hvert enkelt tilfelle som skal rammes av straffebudet.¹⁰⁴

En annen fordel ved utilbørlighetsstandarden er at den gir utviklingsmuligheter ved at den er dynamisk. Det er rettsoppfatningen og det rådende moralsynet i samfunnet til en hver tid som er avgjørende for hva som ligger i begrepet.¹⁰⁵ At det er slik kan imidlertid også sees på som en ulempe ved at det ikke er domstolene alene som bidrar til rettsutviklingen. Grensen mellom straffbar og straffri handling vil også i stor grad bestemmes av praksis i offentlig og privat virksomhet, samt samfunnets syn på handlinger som rammes av bestemmelsen om

---

⁹⁷ Store Norske Leksikon (2012a).

⁹⁸ Eskeland (2015) s. 103.

⁹⁹ Knoph (1939).

¹⁰⁰ *ibid.* s. 24.

¹⁰¹ Andenæs (2016) s. 124 og Jareborg (1974) s. 201.

¹⁰² Andenæs (2016) s. 124.

¹⁰³ *l.c.*

¹⁰⁴ Eskeland (2015) s. 102.

¹⁰⁵ Andenæs (2016) s. 124 og Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 42.

påvirkningshandel, jf. ”rådende moralsyn til enhver tid”.¹⁰⁶ Dette fører til liten forutberegnelighet for borgerne, noe som kan gå hardt utover enkeltpersoner. Domfellelse for ulovlig påvirkningshandel er svært alvorlig og strafferammen er høy¹⁰⁷. Det er også stor sannsynlighet for sterk samfunnsmessig fordømmelse ved en domfellelse.¹⁰⁸

Det er viktig å bemerke at dersom straffeбудene utformes for vidt eller for vagt, vil lovgiveroppgaven kunne forskyves til domstolen. Dette vil være svært uheldig med tanke på maktfordelingsprinsippet, samt forhindre den brede politiske debatten som en stortingsbehandling kunne sikre.¹⁰⁹

3.2.3 Grunnloven § 96

Bestemmelsen i strl. § 389 må som nevnt tolkes i lys av Grl. § 96.¹¹⁰

Grl. § 96 første ledd lyder:

”Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom.”

Første del av grunnlovsbestemmelsen nedfeller det strafferettslige legalitetsprinsippet.¹¹¹ Den andre delen sikrer at borgerne bare kan ilegges straff etter rettergang for en domstol.¹¹² Det er det strafferettslige legalitetsprinsippet som har betydning for denne oppgaven.

I strafferetten gjelder det et strengt legalitetsprinsipp. Legalitetsprinsippet i sin mest generelle form formuleres gjerne som et krav om at offentlig myndighetsutøvelse ikke kan finne sted uten hjemmel i lov.¹¹³ Prinsippet forbyr blant annet at dommeren ilegges straff etter eget skjønn om hvorvidt handlingen er straffbar eller ikke.¹¹⁴ I tillegg til at prinsippet krever at

---

¹⁰⁶ Se Rt. 2014 s. 786 i avsnitt 16 som gjaldt strl. (1902) § 276 a om korrupsjon: ”Jeg understreker at det er grensen for det straffbare som domstolene skal avklare. Når det er slik at det bare er de klart klanderverdige forhold som rammes, vil domstolene alene vanskelig kunne bidra vesentlig til utvikling av den rettslige standard. Det er endringer i samfunnets syn på handlinger av den art som omfattes av strl. § 276 a og praksis i offentlig og privat virksomhet, som over tid vil være bestemmende for hva som kan anses utilbørlig.”

¹⁰⁷ Bot eller fengsel inntil 3 år.

¹⁰⁸ Lignende synspunkter ble fremhevet i Rt. 2009 s. 130 avsnitt 37 om korrupsjon.

¹⁰⁹ Høgberg (2000) s. 624.

¹¹⁰ Se for eksempel Eskeland (2015) s. 99-100.

¹¹¹ Strandbakken (2004) s. 168.

¹¹² l.c.

¹¹³ Skjerdal (1998) s. 3.

¹¹⁴ Andenæs (2006) s. 401.

straff må forankres i en lovbestemmelse, stiller prinsippet innholdsmessig krav til straffelovgivningen ved at straffebudene ikke kan være for upresist formulert.¹¹⁵

Et viktig hensyn som prinsippet ivaretar, er hensynet til individenes rettssikkerhet. Med rettssikkerhet menes sikkerhet mot vilkårlighet og overgrep fra myndighetene samt dels hensynet til likhet, rettferdighet og muligheten til å forsvare sine rettslige interesser.¹¹⁶ Legalitetsprinsippet og kravet til lovhjemmel er alminnelige grunnsetninger i demokratiske forfatninger, og Grl. § 96 uttrykker sentrale rettssikkerhetsgarantier som er grunnlaget for enhver rettsstat.¹¹⁷ Grunnlovsbestemmelsen må ses i lys av maktfordelingsprinsippet: Det er den dømmende makt som skal ilegge straff etter lov vedtatt av den lovgivende makt.¹¹⁸

Prinsippet i Grl. § 96 relaterer seg i første rekke til de enkelte straffebud. Det forutsettes at lovgiver skal ha utformet regler om atferdsnormer og straffetrusler. Legalitetsprinsippet i § 96 tilsier at straffebudene blir gitt en mest mulig presis formulering. Desto klarere og mer konkret reglene utformes, jo mer sikres hensynet til forutberegnelighet. Legalitetsprinsippet inneholder dermed et klarhetskrav, som betyr at det må være noenlunde forutsigbart hvilke handlinger lovtekstens formulering refererer til.¹¹⁹

Høyesterett har i flere saker i den senere tid understreket legalitetsprinsippets betydning, se for eksempel Rt. 2012 s. 1211, Rt. 2012 s. 313 og Rt. 2011 s. 469. Disse dommene viser at Høyesterett praktiserer et nokså strengt legalitetsprinsipp. Senest i dommen Rt. 2014 s. 238 slutter Høyesterett seg til det som fremgår av de tidligere dommene og peker samtidig på at det i de siste årene har skjedd en utvikling i retning av strengere krav til klarhet og til forankring i ordlyden.

Førstvoterende uttaler i Rt. 2014 s. 238 avsnitt 15:

”Grunnloven § 96 har tradisjonelt ikke vært tolket særlig strengt på dette punkt. I nyere høyesterettspraksis er det imidlertid foretatt en innstramning av kravet til presis beskrivelse av det objektive gjerningsinnholdet i straffebestemmelsen.”

---

¹¹⁵ Frøberg (2015) s. 47-48.

¹¹⁶ Høgberg (2000) s. 625.

¹¹⁷ Innst. S.nr.168 (1997-1998) s. 2.

¹¹⁸ Strandbakken (2004) s. 168.

¹¹⁹ Mæland (2004) s. 58.

Anvendelse av rettslige standarder som grunnlag for straffereaksjoner, er problematisk på bakgrunn av de hensyn som ligger til grunn for lovkravet i Grunnloven § 96.¹²⁰ En rettslig standard innebærer at grensen mellom det straffbare og det straffrie blir uklar og det overlates til domstolene å fastlegge det nærmere innhold av begrepene.¹²¹ Konsekvensen av dette er at det ikke er tydelig for borgerne hva de kan straffes for.

3.2.4 EMK artikkel 7

Både strl. § 389 og legalitetsprinsippet i Grl. § 96 må tolkes i lys av de internasjonale menneskerettighetene, herunder EMK artikkel 7 (1). EMK er gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven og går foran norsk lov ved motstrid, jf., menneskerettsloven § 3.

EMK artikkel 7 (1) lyder i norsk oversettelse:

”Ingen skal bli funnet skyldig i en straffbar handling på grunn av noen gjerning eller unnlattelse som ikke utgjorde en straffbar handling etter nasjonal eller internasjonal rett på den tid da den ble begått. Heller ikke skal en strengere straff bli idømt enn den som gjaldt på den tid da den straffbare handling ble begått.”¹²²

Lovskravet i EMK artikkel 7 består av et formelt og et materielt lovskrav. Det formelle lovskravet innebærer at det faktisk må foreligge et rettsgrunnlag i nasjonal (evt. internasjonal) rett, samt at den konkrete sanksjonen som er ilagt, faktisk har tilstrekkelig dekning i dette hjemmelsgrunnlaget.¹²³ Det materielle lovskravet oppstiller visse kvalitetskrav til rettsgrunnlaget.¹²⁴ Rettsgrunnlaget må være tilgjengelig (tilgjengelighetskravet) og forutsigbart/klart (klarhetskravet).¹²⁵ Klarhetskravet innebærer at hjemmelen må være tilstrekkelig klar slik at det skal være mulig for enkeltindividet å forutse sin rettsstilling.¹²⁶ Den enkelte skal kunne danne seg et realistisk inntrykk av hvilke rettsregler som gjelder. Rettsreglene skal også være så presist angitt at man kan innrette sin atferd etter dem.¹²⁷

---

¹²⁰ Rt. 2005 s. 1628 avsnitt 16.

¹²¹ Mæland (2004) s. 59.

¹²² På originalspråk: ”No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence under national or international law at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the criminal offence was committed.”

¹²³ Emberland (2001) punkt 7.

¹²⁴ I.c.

¹²⁵ I.c.

¹²⁶ Skjerdal (1998) s. 46.

¹²⁷ Andenæs (2006) s. 403.

Hensynet bak bestemmelsen er å beskytte borgerne slik at de ikke dømmes til straff uten at det foreligger en hjemmel som klart beskriver den straffbare handlingen. Artikkel 7 har en grunnleggende rolle i et demokratisk samfunn bygd på rettsstatens prinsipper. EMD har bemerket at formålet bak artikkel 7 i det vesentlige er å gi beskyttelse mot en straffeforfølgelse, domfellelse og straff som må betegnes som vilkårlig^{128 129}.

EMD har i flere av sine avgjørelser slått fast at det gjelder et krav til tilgjengelighet og klarhet/forutberegnelighet.

I *Kokkinakis v. Greece* uttalte domstolen at kravet til forutberegnelighet er oppfylt der "(...) the individual can know from the wording of the relevant provision and, if need be, with the assistance of the courts' interpretation of it, what acts and omissions will make him liable." Avgjørelsen viser at lovsprinsippet i EMK artikkel 7 krever at borgerne skal kunne gjøre seg kjent med den aktuelle bestemmelsen ved at den er formulert slik at borgerne kan innrette sin atferd etter den.¹³⁰

De samme hensynene er kommet til uttrykk i saken *Sunday Times v. The United Kingdom*. Her understreker dommeren at en rettsregel ikke kan bli ansett som "lov" hvis den ikke er formulert med tilstrekkelig presisjon.¹³¹ På denne måten vil en borger være vernet mot vilkårlige inngrep. Domstolen gjør det også klart at et straffebud må kunne formuleres slik at normen kan forandre seg med samfunnsutviklingen.

"Those consequences need not be foreseeable with absolute certainty: experience shows this to be unattainable. Again, whilst certainty is highly desirable, it may bring in its train excessive rigidity and *the law must be able to keep pace with changing circumstances*. Accordingly, many laws are inevitably couched in terms which, to a greater or lesser extent, are vague and whose interpretation and application are questions of practice."¹³² (Min utheving).

Andre dommer som tar for seg klarhetskravet, er sakene *E.K v. Turkey* og *Cantoni v. France*. EMD slår i disse dommene fast at tilstrekkelig klar og presis rettspraksis kan veie opp mot en

---

¹²⁸ "(...) effective safeguards against arbitrary prosecution, conviction and punishment." Hentet fra *Liivik v. Estonia* para 92.

¹²⁹ Kommentaarutgaver (2011) s. 229.

¹³⁰ "The offence must be clearly defined in law (...)"

¹³¹ *Sunday Times v. The United Kingdom* para 49.

¹³² l.c.

uklar ordlyd.¹³³ Det betyr at lovskravet er oppfylt så lenge den siktede kan forstå hvilke handlinger og unnlater som kan føre til straffansvar ut fra ordlyden i bestemmelsen og rettspraksis.¹³⁴

Som vi har sett, har EMD i sin praksis lagt stor vekt på å understreke at uansett hvor presist utformet bestemmelser i straffelovgivningen er, vil det i et hvert rettssystem være et uunngåelig element av tolkning av lovens begreper.¹³⁵ Det vil alltid være et behov for at domstolen utdyper uklare og tvilsomme spørsmål som lovteksten reiser, og at domstolene tilpasser straffebudene til skiftende samfunnsforhold.¹³⁶ Kravet om at man skal kunne forutberegne hvilke handlinger som er straffbare, kan ikke tas helt bokstavelig.¹³⁷ Som EMD uttalte i Cantoni-saken¹³⁸ og gjentok i S.W. og C.R v. Storbritannia¹³⁹, er det ikke nødvendig at rettsgrunnlaget alltid er forutsigbart for lekfolk. I lovskravet i EMK ligger en implisitt forutsetning om at man i visse tilfeller må søke profesjonell assistanse for å klarlegge sin rettslige stilling.¹⁴⁰

EMD har kun sjelden konstatert krenkelse alene på grunn av straffebestemmelers vaghet, selv om de i en rekke saker har vurdert ulike typer vage nasjonale straffebestemmelser mot lovskravet.¹⁴¹ Lovgiver må foreta en avveining mellom hensynet til forutberegnelighet og hensynet til å kunne ramme straffverdige handlinger.¹⁴² Det må i visse tilfeller aksepteres at straffebud ikke oppfyller det ideelle krav til presisjon, der det er nødvendig med en mer generell utforming for å ramme flere straffverdige handlinger og samtidig være dynamisk.¹⁴³

3.2.5 Tilfredsstillende "utilbørlig fordel" i strl. § 389 kravene til lov?

De materielle kravene som stilles etter Grl. § 96 og EMK artikkel 7, kan oppsummeres slik: Straffebudet må utformes på en tilstrekkelig klar og tydelig måte og være tilgjengelig.¹⁴⁴

---

¹³³ Emberland (2001) punkt 7.

¹³⁴ Cantoni v. France para 29.

¹³⁵ Emberland (2001) punkt 7.

¹³⁶ I.c.

¹³⁷ I.c.

¹³⁸ Cantoni v. France

¹³⁹ S.W. v. The United Kingdom og C.R. v. The United Kingdom.

¹⁴⁰ Emberland (2001) punkt 7.

¹⁴¹ Aall (2015) s. 139.

¹⁴² Strandbakken (2004) s. 198.

¹⁴³ I.c.

¹⁴⁴ Se for eksempel Strandbakken (2004) s. 196.

Spørsmålet i dette kapittelet er hvorvidt bestemmelsen om påvirkningshandel tilfredsstiller disse kravene.

Det er ingen eksempler fra høyesterettspraksis på at en straffebestemmelse har blitt kjent grunnlovsstridig som følge av en for uklar utforming. En generell uttalelse om hva som kunne være å anse som for løst utformet gis i NOU 1983:57 Straffelovkommisjonens delutredning I:

”Det ville likevel være i strid med lovprinsippet å gi et straffebud som generelt retter seg mot handlinger som f eks krenker andre eller som er i strid med allmenne interesser. Straffebudene må angi flere objektive kjennemerker ved handlingen enn det.”¹⁴⁵

Et lignende eksempel gis også av Andenæs.¹⁴⁶

”Det kan imidlertid ikke prinsipielt utelukkes at en gjerningsbeskrivelse kan være så vid og utflytende at den ikke oppfyller Grunnlovens forutsetning om at det er lovgiveren som skal avgjøre hva som skal være straffbart. Vi kan tenke oss at straffeloven fikk en generalklausul som rettet seg mot ”utilbørlig eller samfunnskadlig atferd”. Man ville i så fall i realiteten ha gjeninnført en ordning at dommeren har fri adgang til å ilegge straff for en handling som han finner straffverdig.”¹⁴⁷

EMD har som tidligere nevnt sjelden konstatert krenkelse alene på grunn av straffebestemmers vaghet.¹⁴⁸ Mye tyder derfor på at det er en høy terskel for at en bestemmelse skal bli kjent grunnlovs- eller konvensjonsstridig på dette grunnlag.

Dersom man ser på ordlyden isolert, fremstår bestemmelsen som vag og lite presis. En vanlig person vil ha vanskeligheter med å forstå hvor grensen mellom straffbar og straffri opptreden går ut fra vilkåret om ”utilbørlig fordel”. Dette betyr igjen at rettssikkerheten og forutsigbarheten blir svekket for borgerne. Lovgiver vurderte selv hvorvidt utformingen av strl. § 389 var i samsvar med lovskravet. Departementet erkjente at ”(...) det kan oppstå vanskelige avgrensningsspørsmål i grenseområdet mellom straffbar og lovlig påvirkningsvirksomhet”.¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ På side 116.

¹⁴⁶ Andenæs (2016) s. 123.

¹⁴⁷ Prop. 131 L (2012-2013) punkt 8.4.1.

¹⁴⁸ Aall (2015) s. 139.

¹⁴⁹ Innst.O.nr.105 (2002-2003) punkt 6: ”Departementet ser at det kan oppstå vanskelige avgrensningsspørsmål i grenseområdet mellom straffbar og lovlig påvirkningsvirksomhet”.

Ordlyden er på den andre siden ikke like vag som for eksempel ”utilbørlig eller samfunnsskadelig atferd” som i følge Andenæs ville være klart i strid med lovskravet.¹⁵⁰ Bestemmelsen om påvirkningshandel inneholder i tillegg noen objektive kriterier som gjør det lettere å avgjøre hvorvidt en handling er ulovlig eller ikke, til forskjell fra et straffebud som på helt generelt grunnlag gjør krenkende handlinger eller handlinger som er i strid med allmenne interesser straffbare. Det sistnevnte ville vært grunnlovsstridig.¹⁵¹

Ser man derfor kun på ordlyden i bestemmelsen, er det usikkert om kravet til klarhet og tilgjengelighet er oppfylt. Jeg vil si at man her befinner seg i ”grenseland”.

Det er imidlertid slik at rettskildebildet er sammensatt. Selv om utgangspunktet for enhver rettsanvendelse er lovteksten, vil andre tolkningsfaktorer utover selve ordlyden være relevante i prosessen når lovteksten skal tolkes. Fremfor alt vil man kunne finne veiledning til forståelsen av lovteksten i lovens forarbeider. Videre vil man tolke lovteksten i lys av for eksempel rettspraksis. Spørsmålet er om kravet til klar lovhjemmel også innebærer krav til hvor - i hvilke rettskilder - hjemmelspresiseringen kommer til uttrykk. Kan andre rettskilder veie opp for lite presise rettslige standarder?¹⁵²

EMD har i flere avgjørelser besvart bekreftende på dette spørsmålet.¹⁵³ Lovskravet etter EMK artikkel 7 kan være oppfylt selv med vag ordlyd dersom det foreligger tilstrekkelig klar og presis rettspraksis. I tillegg ligger det i lovskravet en implisitt forutsetning at man i visse tilfeller må søke profesjonell assistanse for å klarlegge sin rettslige stilling.¹⁵⁴

Problemet i forhold til strl. § 389 er at det ikke foreligger noen rettspraksis tilknyttet tolkningen av bestemmelsen.¹⁵⁵ Den lite presise ordlyden kan derfor ikke avhjelpes ved presisering gjennom rettspraksis.

Forarbeidene til strl. 1902 § 276 c og strl. § 389 gir en del veiledning til hva som ligger i vilkåret ”utilbørlig fordel”. Spørsmålet er om en presisering av innholdet gjennom forarbeider

---

¹⁵⁰ Andenæs (2016) s. 123.

¹⁵¹ NOU 1983:57 s. 116.

¹⁵² Skjerdal (1998) s. 93.

¹⁵³ Se for eksempel Kokkinakis v. Greece og Cantoni v. France.

¹⁵⁴ Emberland (2001) punkt 7.

¹⁵⁵ Med unntak fra et forelegg utferdiget av Økokrim i 2004 mot Statoil ASA for overtredelse av bestemmelsen og TOSLO-2014-22670 (ikke rettskraftig).

veier opp for en ikke presis ordlyd. Forhindrer dette at bestemmelsen kommer i strid med Grl. § 96 og EMK artikkel 7?

I forhold til lovskravet etter EMK er det ikke prinsipielt sett noe i veien for å anvende forarbeider i lovtolkningen. EMK har selv fremhevet betydningen av at rekkevidden av vidt formulerte fullmakter til forvaltningen blir presisert i lovens forarbeider.¹⁵⁶ Et eksempel er *Olsson v. Sweden* hvor EMD for første gang prinsipielt og uttrykkelig anerkjente hjemmelspresisering gjennom lovforarbeider. I dommen ble det uttalt:

“The Swedish legislation applied in the present case is admittedly rather general in terms and confers a wide measure of discretion, especially as regards the implementation of care decisions. (...) On the other hand (...) in interpreting and applying the legislation, the relevant preparatory work (...) provides guidance as to the exercise of the discretion it confers.”¹⁵⁷

Det som fremgikk i *Olsson-saken*, er senere fulgt opp i blant annet *Eriksson-*, *Andersson-* og *Rieme-saken*^{158, 159}. EMD har også på strafferettens område lagt vekt på uttalelser i forarbeidene.¹⁶⁰ Det er altså slik at forarbeidene kan veie opp for en uklar ordlyd når det gjelder EMK artikkel 7. Spørsmålet videre er hvorvidt det er slik også i forhold til Grl. § 96 og Høyesterett.

Lovforarbeider har en meget sentral plass i norsk rettsanvendelse og hjemmelsspørsmål. Lovgivningstradisjonen er slik at Stortinget kan forenkle lovtekster i tillit til at domstolene på sin side anvender blant annet forarbeidene i sin lovtolkning.¹⁶¹ På denne måten får domstolene en oppfordring til å se hen til forarbeidene og dermed også en mulighet til å trekke grensen for hvor mye av lovgivningen som på forsvarlig måte kan plasseres i forarbeidene.¹⁶² Hadde ikke det blitt gjort på denne måten, hadde lovene vært vesentlig mer kompliserte og mindre oversiktlige enn de er nå, og det hadde blitt vanskeligere å være i tråd med samfunnsutviklingen.¹⁶³

---

¹⁵⁶ Skjerdal (1998) s. 97.

¹⁵⁷ *Olsson v. Sweden* I para 62.

¹⁵⁸ *Eriksson v. Sweden*, *Andersson v. Sweden* og *Rieme v. Sweden*.

¹⁵⁹ Skjerdal (1998) s. 97.

¹⁶⁰ Se for eksempel *Custers, Deceaux and Turk v. Denmark* para 85.

¹⁶¹ Skjerdal (1998) s. 96.

¹⁶² l.c.

¹⁶³ Eckhoff (2001) s. 73.

Det er imidlertid viktig å presisere at det også er utfordrende sider i forhold til legalitetsprinsippet og hensynet til forutberegnelighet ved å bruke denne lovgivningsteknikken. Jeg sikter her til at forarbeidsbegrepet er langt fra entydig og kan være så mangt. Forarbeider kan bety alle dokumentene i lovgivningsprosessen.¹⁶⁴ Mange som leser loven, har ikke anledning til å se på forarbeidene og dette vil derfor være en kilde til usikkerhet for deres vedkommende.¹⁶⁵ Det er i tillegg viktig å huske på at lovteksten er den vedtatte lov, ikke forarbeidene.¹⁶⁶

Høyesterett har i flere saker vært preget av dissenser når det gjelder spørsmålet om hvilken betydning lovforarbeidene skal ha i hjemmelstolkningen.¹⁶⁷ Når Høyesterett er uenig om hvilken betydning lovforarbeidene skal ha for tolkningen av en bestemmelse, vil det gi borgerne begrenset mulighet til å forutberegne sin rettsstilling.¹⁶⁸ Usikkerheten gjør at man blir nødt til å vurdere dette spørsmålet helt konkret i forhold til hver enkelt bestemmelse.¹⁶⁹

Det er forskjell på å presisere hva som ligger i en rettslig standard og det å tolke analogisk eller utvidende. At man tolker en bestemmelse utvidende eller anvender den analogisk, vil si at man anvender den på forhold som ikke dekkes av ordlyden.¹⁷⁰ Ved presiserende tolkning søker man derimot å redegjøre for hva som ligger innenfor ordlydens grenser. Dette er et viktig poeng ettersom vilkåret ”utilbørlig fordel” er en rettslig standard. Andre momenter som taler for at bestemmelsen oppfyller de materielle kravene til lov, er at forarbeidene gir mye hjelp til å forstå hva som ligger i utilbørlighetsvurderingen.

Momenter som taler mot er at det ikke foreligger rettspraksis og at ordlyden ikke er presis. At det ikke finnes dommer er spesielt kritikkverdig når innholdet i bestemmelsen skal fastlegges av domstolene i tråd med det rådende moralsynet i samfunnet til enhver tid.¹⁷¹ Hvordan skal enkeltindivider vite hva dette er når det ikke foreligger noen praksis fra domstolene? Legalitetsprinsippet krever at individet skal kunne vite hvilke handlinger som er straffbare på det tidspunktet handlingen blir utført. Per dags dato har enkeltindividet liten mulighet til dette. Departementet viser til at korrupsjonsbestemmelsen (§ 387, tidligere § 276 a) langt fra er den eneste rettslige standarden i straffelovgivningen og at bestikkelser iallfall i en norsk kultur, er

---

¹⁶⁴ Eckhoff (2001) s. 65.

¹⁶⁵ *ibid.* s. 72.

¹⁶⁶ Skjerdal (1998) s. 99.

¹⁶⁷ Se for eksempel Rt. 1961 s. 530, Rt. 1997 s. 1784, Rt. 1980 s. 1, Rt. 1978 s. 1430 og Rt. 1992 s. 438.

¹⁶⁸ Skjerdal (1998) s. 99.

¹⁶⁹ *ibid.* s. 99-100.

¹⁷⁰ Eckhoff (2001) s. 124.

¹⁷¹ Innst.O.nr.105 (2002-2003) punkt 6.

etisk klanderverdig.¹⁷² Det fremheves videre at under norske forhold har verken den som foretar eller mottar en bestikkelse, noen ”rimelig grunn til å balansere på kanten av en straffebestemmelse om korrupsjon”.¹⁷³ Selv om det kan ligge noe i dette, er det vel ikke straffbart å legge seg nær opp til fartsgrensen? Det er i tillegg særlige hensyn¹⁷⁴ som gjør seg gjeldende ved bestemmelsen om påvirkningshandel og som ikke er like fremtredende i forhold til § 387. Så selv om uttalelsene i forarbeidene kan være riktige i forhold til korrupsjon, trenger ikke det samme å gjelde for påvirkningshandel. Andre straffebestemmelser har klare krav til hva som skal gjelde for straffbar virksomhet, rett og slett for kun å straffe dem som trækker over en klar grense.¹⁷⁵ Dette burde også gjelde for bestemmelsen om påvirkningshandel.

Domstolene har ofte behov for en viss fleksibilitet når de skal tilpasse generelle lover til konkrete tilfeller. Det må likevel være grenser for hvor stor fleksibilitet domstolene skal ha. Det er viktig å huske på at vi er innenfor strafferetten hvor det gjelder et særlig strengt legalitetsprinsipp. Lovgiver har konkludert med at det er slik § 389 skal se ut, men hensynet til forutberegnelighet må samtidig veie tungt. Det er uheldig at man nå risikerer å få vite at handlingen er ulovlig først når man står overfor en eventuell rettssak og ikke på handlingstidspunktet. Ruter-dommen¹⁷⁶ kan brukes som et eksempel. Selv om saken omhandlet korrupsjon, er den likevel relevant for å belyse poenget om hvor viktig forutberegnelighet kan være for enkeltpersoner. I tingretten ble en av lederne i Ruter dømt for korrupsjon etter å ha blitt påspandert tre middager for til sammen 4739 kroner. Lederen ble senere frikjent i lagmannsretten og i Høyesterett. Poenget mitt er at det før denne dommen kom opp for retten, var det utenkelig at tre middager kunne anses som korrupsjon. Det er ikke rettferdig for enkeltpersoner at man på handlingstidspunktet ikke kan vite om det man gjør er straffbart eller ikke.

Min konklusjon, på spørsmålet om hvorvidt bestemmelsen om påvirkningshandel tilfredsstillende kravene til lov, blir på denne bakgrunn at det foreligger en meget utfordrende situasjon. Strl. § 389 ligger i grenseland for hva som kan aksepteres i forhold til legalitetsprinsippet og hensynet til forutberegnelighet.

---

¹⁷² Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 35.

¹⁷³ I.c.

¹⁷⁴ Se avsnitt 3.2.1.

¹⁷⁵ Civita (2013).

¹⁷⁶ Rt. 2014 s. 786.

3.3 Særlig om forholdet til den alminnelige rettsstridsreservasjonen

Den alminnelige rettsstridsreservasjonen innebærer at en handling kan tenkes å være straffri, selv om den går inn under gjerningsbeskrivelsen.¹⁷⁷ Det vil si at loven ikke får anvendelse der det må legges til grunn at ordlyden rekker lenger enn det som har vært meningen å ramme som straffbart.¹⁷⁸ I slike tilfeller fortolker man i realiteten det straffebudet saken gjelder innskrenkende, fordi det vil stride mot den allmenne rettsfølelse om vedkommende skulle straffes.¹⁷⁹

Signaler om en rettsstridsreservasjon kan gis direkte i ordlyden, for eksempel ved bruk av ord som ”uredelig”.¹⁸⁰ Strl. § 389 inneholder et slikt ord. Ordet ”utilbørlig” gir føringer til ”rettsstridig” og den alminnelige rettsstridsreservasjonen. ”Utilbørlig” sikter til atferd som er uakseptabel fordi den er i strid med visse verdier, for eksempel vurdert i forhold til moralske normer for rett og galt.¹⁸¹ Ordlyden tyder på at det for lovgiverne ikke har vært meningen å ramme enhver handling som objektivt sett kan omfattes av ordlyden.

Det fremgår av forarbeidene at det i vilkåret om en ”utilbørlig” fordel ligger at det bare er ved klart klanderverdig opptreden det vil være aktuelt å reagere med straff.¹⁸² Dette betyr at anvendelsesområdet til bestemmelsen blir begrenset, og fungerer som en rettsstridsreservasjon. Det er dermed ikke nødvendig å si noe om den alminnelige rettsstridsreservasjonen utover dette. Se punkt 5.2.2 for mer om ”klart klanderverdig opptreden”.

---

¹⁷⁷ Rt. 2000 s. 646 på side 652.

¹⁷⁸ Rt. 2012 s. 686 avsnitt 59.

¹⁷⁹ Rt. 2000 s. 646 på side 652.

¹⁸⁰ Rt. 2012 s. 686 avsnitt 59.

¹⁸¹ Eskeland (2015) s. 145.

¹⁸² Innst. O. nr. 105 (2002-2003) punkt 6.

4 Regelens materielle innhold

4.1 Innledning

Som nevnt tidligere, inneholder bestemmelsen både såkalt passiv og aktiv påvirkningshandel.¹⁸³ Strl § 389 første ledd bokstav a retter seg mot passiv påvirkningshandel – den som ”for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel for å påvirke utøvelsen av en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag”. Bokstav b retter seg mot aktiv påvirkningshandel og utgjør i hovedtrekk et speilbilde av første ledd bokstav a.¹⁸⁴

I det følgende vil bestemmelsen bli gjennomgått ord for ord. Målet med dette kapittelet er å foreta en dypere analyse av bestemmelsen. Jeg ønsker å avklare alle sidene ved bestemmelsen – hva innebærer strl. § 389 rettslig sett og hva er regelens materielle innhold?

4.2 ”For seg eller andre”

”For seg eller andre” er hentet fra bokstav a. Denne delen av gjerningsbeskrivelsen er identisk med første del av gjerningsbeskrivelsen i strl. § 387 og skal forstås på samme måte.¹⁸⁵ Normalt vil det være påvirkningsagenten som mottar ytelsen. Ordlyden og forarbeidene taler imidlertid for at fordelen i tillegg til å kunne være rettet mot påvirkningsagenten, også kan være ment å komme andre enn påvirkningsagenten til gode.¹⁸⁶ Det betyr at ulovlig påvirkningshandel foreligger også om ytelsen går til for eksempel familie, slekt eller venner av påvirkningsagenten.¹⁸⁷ Et eksempel på dette er at bestikkelsen settes inn på en konto som disponeres av noen andre enn påvirkningsagenten, som for eksempel et aksjeselskap eller en slektning. Til og med fordeler som går til en veldedig organisasjon, kan gi grunnlag for straff.¹⁸⁸

Et spørsmål som kan oppstå, er hvordan situasjonen stiller seg der den utilbørlige fordelen tilbys eller avtales indirekte gjennom en mellommann. Det vil si at det er en annen enn påvirkningsagenten som mottar fordelen, selv om fordelen egentlig ment å være til påvirkningsagenten. Påvirkningsagenten (B) har en avtale med bestikkeren (A) om at han skal

---

¹⁸³ Se avsnitt 1.2 for ordlyden til bestemmelsen.

¹⁸⁴ Matningsdal (2016) s. 498-499.

¹⁸⁵ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

¹⁸⁶ *ibid.* s. 54.

¹⁸⁷ Wegner (2015) s. 327.

¹⁸⁸ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 55.

gi fordelten til en tredjemann (D) i stedet for seg selv. Påvirkningsagenten (B) påvirker dermed utøvelsen av beslutningstakerens (C) stilling uten å ”direkte” få en fordel for det. Grunnen til at dette gjøres, kan for eksempel være å ”gjemme” bestikkelsen slik at det skal være vanskeligere for myndighetene å oppdage den ulovlige handlingen.

Spørsmålet er om denne situasjonen faller innenfor ordlyden ”for seg eller andre” i § 389. En naturlig språklig forståelse av ordlyden er at påvirkningsagenten kan motta fordelten enten for seg eller på vegne av andre. Men kan fordelten mottas av andre på vegne av påvirkningsagenten?

Forarbeidene er tause om denne situasjonen utover det som er nevnt i det første avsnittet. Norge har ratifisert både OECD-konvensjonen og Europarådskonvensjonen. Begge konvensjonene likestiller direkte og indirekte betaling til beslutningstaker når det gjelder korrupsjon.¹⁸⁹ Siden bestemmelsen om påvirkningshandel har identisk ordlyd, må dette kunne være et relevant moment også i forhold til § 389. Det fremgår av NOU 2002:22 punkt 1 at straffelovrådet i sitt lovutkast har lagt vesentlig vekt på korrupsjonsdefinisjonen slik den fremkommer i Europarådets korrupsjonskonvensjon i artiklene 2-11, dette tyder på at det var meningen at den norske bestemmelsen også skal dekke indirekte betaling og indirekte tilbud eller avtaler gjennom mellommenn. Dette synspunktet blir også fremhevet i Yara-dommen.¹⁹⁰

---

¹⁸⁹ OECD-konvensjonen artikkel 1 lyder slik: ”Each Party shall take such measures as may be necessary to establish that it is a criminal offence under its law for any person intentionally to offer, promise or give any undue pecuniary or other advantage, *whether directly or through intermediaries*, to a foreign public official, for that official or for a third party, in order that the official act or refrain from acting in relation to the performance of official duties, in order to obtain or retain business or other improper advantage in the conduct of international business.” (Min utheving).

Europarådskonvensjonen artikkel 2 fastslår: ”Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law, when committed intentionally, the promising, offering or giving by any person, *directly or indirectly*, of any undue advantage to any of its public officials, for himself or herself or for anyone else, for him or her to act or refrain from acting in the exercise of his or her functions.” (Min utheving).

¹⁹⁰ TOSLO-2014-22670 VI. Straffeloven §276a jfr. Straffeloven § 276b og grensen mot påvirkningshandel, jfr. Straffeloven § 276c. Avsnitt 3.

Det er imidlertid slik at både bestemmelsen om korrupsjon og påvirkningshandel går lenger enn det konvensjonene gjør og krever.¹⁹¹ Dette får som nevnt den konsekvens at konvensjonene får liten betydning når de norske bestemmelsene skal tolkes. Konvensjonene kan derfor bare brukes i illustrasjonsøyemed.

Selv om det strafferettslige legalitetsprinsippet setter begrensninger for adgangen til å tolke bestemmelsen utvidende, taler de beste grunner for at situasjonen omfattes av § 389. Handlingen er like straffverdig selv om fordelen skjules ved å gå gjennom en mellommann. Den utilbørlige fordelen blir i alle tilfeller mottatt ”for seg eller andre”. Det ville virke mot sin hensikt dersom man kan forhindre å bli straffet dersom man gjemmer fordelen hos en annen. I tillegg er det slik at den norske straffebestemmelsen skal gå lenger enn det konvensjonen gjør og Norge ønsker å fremstå som et foregangsland i kampen mot korrupsjon.¹⁹² Når situasjonen er omfattet etter konvensjonen, må det derfor også være tenkt at det også skal gjelde den norske bestemmelsen.

4.3 ”Noen”

”Noen” er hentet fra bokstav b som rammer aktiv påvirkningshandel. Begrepet taler for at det er uten betydning om den utilbørlige fordelen er ment å komme påvirkningsagenten eller andre til gode.¹⁹³ Det som står over i punkt 4.2 gjelder også for forståelsen av dette begrepet.

”Noen” er i tillegg viktig for å vise tre-partskonstellasjonen. Personen som blir skyldig i aktiv påvirkningshandel, gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel for å påvirke utøvelsen av en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag.¹⁹⁴

4.4 ”Krever, mottar eller aksepterer et tilbud om”

”Krever, mottar eller aksepterer et tilbud om” retter seg mot passiv påvirkningshandel og fullbyrdelsestidspunktet. Det er samme formulering som er anvendt i korrupsjonsbestemmelsen og den skal forstås på samme måte.¹⁹⁵ Ordene ”krever”, ”mottar”

---

¹⁹¹ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 53.

¹⁹² *ibid.* s. 41-42.

¹⁹³ *ibid.* s. 61.

¹⁹⁴ Strl. § 389 bokstav b: ”Med bot eller fengsel (...) straffes den som (...) gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel for å påvirke utøvelsen av en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag.”

¹⁹⁵ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

og ”aksepterer” dekker til sammen nærmest alle tenkelige måter hvor en påvirkningsagent kan åpne for at en bestikkelse kan nå frem til han eller henne.¹⁹⁶

Begrepet ”krever” tar først og fremst sikte på å fange opp situasjoner hvor påvirkningsagenten utnytter sin posisjon til å stille et krav om en bestikkelse fra en annen.¹⁹⁷ Dette samsvarer også med den naturlige språklige forståelsen av ordlyden. Straff kan brukes etter dette alternativet selv ved en forsiktig anmodning om en fordel.¹⁹⁸ Det avgjørende er om handlingen, tolket i lys av omstendighetene, er egnet til å gi bestikkeren inntrykk av at påvirkningsagenten ønsker å oppnå noe i form av en utilbørlig fordel for seg eller andre.¹⁹⁹ Det er altså tilstrekkelig å uttrykke en forventning om en eller annen utilbørlig fordel.²⁰⁰ Det har ingen betydning hvordan den andre parten forholder seg til kravet, idet den straffbare handlingen er fullbyrdet allerede ved at kravet fremsettes overfor personen.²⁰¹ Handlingen er for eksempel fullbyrdet når kravet er sendt til vedkommende.²⁰² Ved handlingsalternativet ”krever” bør også grensen nedad for hvilke fordeler som ikke er utilbørlige, praktiseres strengere enn ved de øvrige alternativene.²⁰³ Dette vil si at en fordel fortære anses utilbørlig hvis påvirkningsagenten krever den, til forskjell fra å bare motta fordelene.

Begrepet ”mottar” får praktisk betydning hvor det ikke på forhånd foreligger et krav eller et tilbud om en fordel, eller hvor dette ikke lar seg bevise. Kontanter, verdipapirer og formuesgjenstander anses normalt som mottatt idet de er overlevert fra en annen og har kommet i mottakerens besittelse. Ved overførsel til bankkonto anses pengene mottatt idet pengene er disponible på konto.²⁰⁴

Også den som ”aksepterer et tilbud om” en utilbørlig fordel, kan straffes for ulovlig påvirkningshandel. Tilbudsalternativet har betydning i de tilfellene hvor den utilbørlige fordelene skal ytes i fremtiden.²⁰⁵ Alternativet ”aksepterer” gjelder den situasjonen at påvirkningsagenten har fått et tilbud om en senere ytelse, noe han signaliserer interesse for.²⁰⁶ Påvirkningsagenten kan først straffes for fullbyrdet forbrytelse etter å ha akseptert tilbudet, jf.

---

¹⁹⁶ Wegner (2015) s. 327.

¹⁹⁷ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 56.

¹⁹⁸ l.c.

¹⁹⁹ l.c.

²⁰⁰ l.c.

²⁰¹ l.c.

²⁰² NOU 2002:22 s. 38.

²⁰³ De øvrige handlingsalternativene er ”mottar”, ”aksepterer et tilbud”, ”gir” og ”tilbyr”.

²⁰⁴ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 57.

²⁰⁵ l.c.

²⁰⁶ Wegner (2015) s. 328.

”aksepterer et tilbud”. Fullbyrdelsestidspunktet er derfor ikke nådd når tilbudet kun er fremsatt.²⁰⁷ Hovedregelen er at aksepten må ha kommet frem til den annen part, men det beror likevel på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.²⁰⁸ Tilbudet kan også aksepteres ved passivitet eller konkludent atferd.²⁰⁹

4.5 ”Gir eller tilbyr”

Ordene ”gir” og ”tilbyr” skal også forstås på samme måte som de tilsvarende begrepene i strl. § 387 og retter seg mot aktiv påvirkningshandel.²¹⁰

Alternativet ”gir” utgjør motstykket til ”mottar” i bokstav a. I samme øyeblikk som påvirkningsagenten ”mottar” fordelene fra bestikkeren, har denne ”gitt” fordelene, og straffebudet er dermed fullbyrdet for hans eller hennes vedkommende.²¹¹

Det alternative ordet ”tilbyr” gjelder den situasjonen at bestikkeren forespeiler påvirkningsagenten en fordel, som dernest resulterer i en handling eller en unnløstelse fra hans eller hennes side.²¹² Alternativet ”tilbyr” vil normalt foreligge idet tilbudet kommer frem til påvirkningsagentens kunnskap.²¹³ Det vil være aktuelt med straff for forsøk på aktiv påvirkningshandel ved situasjonen hvor tilbudet er avsendt, men ikke kommet frem til påvirkningsagenten.²¹⁴

4.6 ”Utilbørlig”

Strl. § 389 taler om utilbørlige fordeler. Etter ordlyden favner bestemmelsen vidt. ”Utilbørlig fordel” er som nevnt en rettslig standard og trekker grensen mellom straffbare og ikke straffbare påvirkningshandlinger. Utilbørlighetsvurderingen vil bli nærmere drøftet i kapittel 5 som tar for seg denne grensedragningen. Dette punktet vil derfor kun inneholde en kort gjennomgang av vilkåret.

---

²⁰⁷ Andenæs (2008) s. 423.

²⁰⁸ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 57.

²⁰⁹ l.c.

²¹⁰ ibid. s. 61.

²¹¹ Wegner (2015) s. 330.

²¹² ibid. s. 331.

²¹³ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 57.

²¹⁴ l.c.

Hva som ligger i denne standarden må fastlegges av domstolene ”i tråd med det rådende moralsynet i samfunnet til enhver tid”.²¹⁵ Det er viktig å merke seg at utilbørighetsvurderingen knytter seg til fordelene og ikke til selve påvirkningen.²¹⁶ Det § 389 spør etter er om den fordel bestikkeren yter overfor påvirkningsagenten er utilbørlig, ikke om agentens påvirkning av tredjemanns utføring av sin stilling er det.²¹⁷ Dette er en forskjell fra Europarådskonvensjonen hvor også påvirkningen må være utilbørlig.²¹⁸

Ved vurderingen av hva som er ”utilbørlig”, må det foretas en totalvurdering av situasjonen hvor en rekke momenter vil spille inn. Selv om ordlyden i seg selv gir liten veiledning om hvilke momenter som skal med i vurderingen, peker ordlyden på at det må foreligge et klanderverdig forhold, jf. ”utilbørlig”. Forarbeidene presiserer at det bare er ved klart klanderverdig opptreden det vil være aktuelt å reagere med straff.²¹⁹

Siden ordlyden ikke er presis og det ikke er noe rettspraksis å se hen til, vil forarbeidene ha mye å si for hvilke momenter som vil være relevante i utilbørighetsvurderingen. Om den konkrete vurderingen uttales det i Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60 at graden av åpenhet ofte vil være avgjørende. Dette gjelder blant annet i forbindelse med lobbyvirksomhet hvor det et viktig moment om påvirkningsagenten har vært åpen om at han eller hun opptrer på vegne av en oppdragsgiver. Dersom påvirkningsagenten ikke har grunn til å tro at den som søkes påvirket er blitt kjent med dette på annen måte, må hovedregelen være at forholdet er å anse som utilbørlig. Det kreves likevel normalt ikke at påvirkningsagenten opplyser hvem oppdragsgiveren er eller hvor stort vederlag han mottar. Forholdet vil imidlertid karakteriseres som utilbørlig dersom det formidles uriktige eller misvisende opplysninger om dette.²²⁰

Et annet sentralt moment som forarbeidene nevner, er hvem som søkes påvirket og hvilken maktposisjon den aktuelle personen har. Har vedkommende et verv eller en posisjon som det er særlig viktig å beskytte mot utilbørlige påvirkningshandlinger? Dette vil for eksempel være nærstående av stortingsrepresentanter, dommere, folkevalgte og andre i posisjoner som det er viktig å opprettholde tilliten til.²²¹ Disse må finne seg i å være underlagt en streng norm.²²²

---

²¹⁵ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 42.

²¹⁶ I.c.

²¹⁷ Andenæs (2008) s. 426.

²¹⁸ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s.42.

²¹⁹ I.c.

²²⁰ ibid. s. 60.

²²¹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 471.

²²² Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

Dersom fordelene har en økonomisk verdi, vil verdien ha betydning for vurderingen. En gave som kun kan regnes for å være en anerkjennelse av utført arbeid, kan ikke anses for å være utilbørlig. Det motsatte er tilfelle dersom den økonomiske verdien ikke står i forhold til motytelsen eller strider med etablert forretningspraksis på området.²²³

Et særlig spørsmål oppstår i forhold til utilbørlighetsvurderingen i internasjonale forhold. Hvilket lands "moralsyn" skal legges til grunn i utilbørlighetsvurderingen? Forretningsmoral og forvaltningsskikk kan variere fra land til land og enkelte land anses gjerne som mer aksepterende i forhold til bestikkelser og smøring enn andre. I forhold til korrupsjonsbestemmelsen framgår det av lovforarbeidene at lokale kulturer bør ha betydning ved utilbørlighetsvurderingen.²²⁴ Lokale kulturforskjeller må imidlertid antas å være mindre betydningsfulle i lys av ikrafttreddelsen av FN-konvensjonen mot korrupsjon.²²⁵ Konvensjonen etablerer en global standard for kriminalisering av korrupsjonshandlinger.²²⁶

Mye av det som er skrevet om utilbørlighetsvurderingen etter § 387 vil være relevant også for § 389. Utilbørlighetsvurderingen etter § 389 vil likevel kunne avvike noe fra en tilsvarende vurdering i forhold til § 387.²²⁷ Dette skyldes først og fremst aktørkonstellasjonen med en betalt påvirkningsagent. Aktørkonstellasjonen gjør at de ulike momentene får en annerledes vektlegging enn etter § 387.²²⁸ For eksempel vil det sjelden eksistere instruksjoner eller andre skrevne retningslinjer for hvilke gaver eller andre fordeler en mulig påvirkningsagent kan motta.²²⁹ Momenter som spiller inn i vurderingen etter § 387 er fordelens økonomiske verdi, partenes stilling eller posisjon, formålet bak ytelsen, graden av åpenhet og hva som er sedvanlig innenfor det aktuelle livs- eller virksomhetsområde.²³⁰

Et moment i utilbørlighetsvurderingen som er særlig viktig i forhold til korrupsjonsbestemmelsen, og som derfor er godt egnet til å illustrere grensen mellom §§ 387 og 389, er graden av illojal atferd overfor egen arbeids- eller oppdragsgiver. I grensetilfeller kan det være grunn til å se hen til dette momentet, som normalt utgjør et kjennetegn ved ordinær korrupsjon etter § 387.²³¹ Følgende eksempler vil illustrere dette poenget:

---

²²³ Transparency International Norge (2014).

²²⁴ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 56.

²²⁵ United Nations Convention Against Corruption, vedtatt 31. oktober 2003.

²²⁶ Schea (2007) s. 83.

²²⁷ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

²²⁸ Andenæs (2008) s. 427.

²²⁹ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 42.

²³⁰ Schea (2007) s. 78.

²³¹ Andenæs (2008) s. 422.

En situasjon som vil falle inn under § 389, er dersom en ansatt i et informasjonsrådgivningsfirma mottar vederlag fra en kunde for å påvirke et bestemt politisk parti. Dette vil sjelden kunne sies å være illojalt overfor egen arbeidsgiver dersom denne er kjent med og mottar vederlaget for oppdraget. Det er verdt å merke seg at det sjelden vil være aktuelt å straffe for påvirkningshandel dersom beslutningstakeren er gjort oppmerksom på at den ansatte opptrer på vegne av en oppdragsgiver, jf. utilbørlighetskravet.²³²

Et eksempel på en situasjon som vil kunne straffes etter § 387, er dersom den ansatte i eksempelet over var politisk aktiv ved at han hadde tillitsverv i det samme partiet beslutningstakeren er i. Dersom påvirkningsagenten har påtatt seg å øve påvirkning på partifeller, kommer det inn et element av tillitsbrudd overfor partiorganisasjonen som gjør det naturlig å vurdere situasjonen etter § 387, og ikke etter § 389.²³³

4.7 "Fordel"

En naturlig språklig forståelse av ordet "fordel" vil være alt påvirkningsagenten ser seg tjent med eller kan dra nytte av. Det foreligger lite kilder om fordelsbegrepet i relasjon til bestemmelsen om påvirkningshandel. Det som er sagt om det identiske begrepet i korrupsjonsbestemmelsen vil derfor være til nytte.

Det fremgår av forarbeidene om fordelsbegrepet i § 387 at det vil si enhver gjenstand, tjeneste eller liknende som den ser seg tjent med, det være seg penger, ting, en utmerkelse eller seksuelle tjenester.²³⁴ Ytes bestikkelsen i form av penger er utgangspunktet at forholdet rammes.²³⁵ Fordelen vil normalt ha selvstendig økonomisk verdi, men det kreves ikke at den har en selvstendig materiell verdi.²³⁶ Fordelsbegrepet omfatter også således seksuelle tjenester, opptak av ens barn på privatskole, medlemskap i en eksklusiv klubb, god omtale i media m.m.²³⁷

I avsnitt 5.2.4 blir fordelsbegrepet drøftet mer inngående, herunder fordelens art og verdi og hva som skal til for at fordelens anses utilbørlig.

---

²³² Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 59.

²³³ I.c.

²³⁴ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) kap. 16.11.

²³⁵ Se dommene Rt.1945 s. 241, Rt. 1980 s. 456, Rt. 1986 s. 1013 og Rt. 2011 s. 1495.

²³⁶ Matningsdal (2016) s. 481.

²³⁷ NOU 2002:22 pkt. 7.1.

4.8 "For å påvirke utøvelsen av"

For både bokstav a og bokstav b i strl. § 389 er fullbyrdelsestidspunktet nådd allerede ved at tilbudet går ut på en ytelse som vederlag "for å" påvirke noen i utføringen av stillingen, vervet eller oppdraget.²³⁸ En naturlig språklig forståelse av ordlyden "for å påvirke utøvelsen av" er at bestemmelsen ikke inneholder et krav om at det faktisk må skje en påvirkning av beslutningstakeren. Det er videre presisert både i NOU 2002:22 og Ot.prp.nr.78 (2002-2003) at det er tilstrekkelig at påvirkningsagenten må gi inntrykk av å ha til hensikt å forsøke å "påvirke utøvelsen" av en annens stilling, et verv eller et oppdrag.²³⁹ Det er med andre ord nok at påvirkningsagenten bare pretenderer å være i stand til å øve påvirkning. Det er ikke krav om reell hensikt da det er tilstrekkelig at påvirkningsagenten overfor den aktive bestikker viser å ha til hensikt å forsøke å påvirke utføringen av noens stilling, verv eller oppdrag.²⁴⁰ Påvirkningsagenten kan altså dømmes selv om han eller hun ikke kjenner eller har noen praktisk mulighet til å oppnå kontakt med den han eller hun hevder å kunne påvirke. Det er heller ikke et vilkår at påvirkningsagenten gjør et reelt forsøk på å påvirke beslutningstakeren. Det er dermed likegyldig hvilke reelle muligheter påvirkningsagenten har for å lykkes, eller hvilke anstrengelser han eller hun gjør for å lykkes.²⁴¹

Hva er så å "påvirke" utøvelsen av noe? En naturlig språklig forståelse av "påvirke" er at du influerer eller har innflytelse på noen.²⁴² Å ha innflytelse på noen kan defineres som en aktørs evne til å få en annen til å tenke eller handle på en annen måte enn vedkommende ellers ville ha gjort.²⁴³ Man endrer en persons holdning, atferd eller tanke. I bestemmelsens forstand vil dette si at påvirkningsagenten skal endre beslutningstakerens tanke, holdning, atferd eller handling i forhold til "utøvelsen" av stillingen, vervet eller oppdraget. Det vil si at beslutningstakeren gjør noe han ikke ville ha gjort eller gjør noe på en annen måte som ikke ville ha skjedd uten at påvirkningen fant sted.

Det er ikke noe straffbarhetsvilkår at den påvirkning som skal skje må være utilbørlig. Selv om påvirkningsagenten overfor beslutningstakeren bare opptre saklig og gir mer eller mindre gode argumenter, kan påvirkningsagenten straffes for å ha mottatt bestiktelser.²⁴⁴ Noen former for påvirkningsvirksomhet vil kunne falle inn under bestemmelsen om korrupsjon

---

²³⁸ Andenæs (2008) s. 428.

²³⁹ NOU 2002:22 s. 31 og Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 41.

²⁴⁰ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 41.

²⁴¹ Andenæs (2008) s. 428.

²⁴² Eskolas ordbok (2009) s. 266.

²⁴³ Store norske leksikon (2014).

²⁴⁴ Stordrange (2014) s. 180.

(§387). Dersom påvirkningsagentens kontakt med beslutningstakeren består i annet enn å bruke argumenter, er vi med en gang i grenselandet til § 387 om korrupsjon.²⁴⁵ Det vil for eksempel være dersom virksomheten involverer gaver eller andre fordeler til den som søkes påvirket. Dersom fordelene fremstår som utilbørlig, vil både påvirkningsagenten og hans oppdragsgiver kunne straffes etter § 387 første ledd bokstav b.²⁴⁶ Mottakeren av gaven eller fordelene vil på sin side kunne straffes etter § 387 første ledd bokstav a.²⁴⁷

Europarådskonvensjonen artikkel 12 gjelder bare hvor påvirkningsagenten er eller hevder å være i stand til å øve påvirkning på ”beslutningstakingen”²⁴⁸ til en annen. Denne begrensningen gjelder ikke for strl. § 389. Også påvirkning på handlinger og unnlater som det ikke er naturlig å karakterisere som beslutninger, kan derfor etter omstendighetene gi grunnlag for straff. Et eksempel på straffbar påvirkningshandel og som illustrerer dette poenget, er hvis påvirkningsagenten er gift med en journalist og tar seg betalt for å påvirke det ektefellen skriver om en bedrift, et politisk parti, en film eller en teateroppsetning.²⁴⁹

4.9 ”En annens stilling, verv eller utføring av oppdrag”

Begrepene ”stilling, verv eller oppdrag” skal forstås på samme måte som i strl. § 387.²⁵⁰ Begrepene favner vidt, og omfatter alle typer av ansettelsesforhold, verv og oppdragsforhold for offentlige og private arbeids- og oppdragsgivere.²⁵¹

Med ”stilling” menes stillinger i tilknytning til ordinære tjeneste- og arbeidsforhold.²⁵² Alternativet ”verv” sikter til personer med politiske verv, styreverv eller andre tillitsverv.²⁵³ Det kreves ikke at man mottar godtgjørelse for vervet, og det er uten betydning om vedkommende besitter vervet i kraft av valg eller utnevning.²⁵⁴ Eksempler på verv som omfattes, er tillitsvalgte i foreninger og organisasjoner, stortingsrepresentanter, kommunestyremedlemmer, andre folkevalgte, dommere, meddommere, lagrettedlemmer og voldgiftsdommere.^{255, 256} Oppdragstakere faller inn under begrepet ”oppdrag”.²⁵⁷ Et

---

²⁴⁵ Andenæs (2008) s. 426.

²⁴⁶ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 59.

²⁴⁷ l.c.

²⁴⁸ ”The decision-making”.

²⁴⁹ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

²⁵⁰ l.c.

²⁵¹ *ibid.* s. 53.

²⁵² *ibid.* s. 54.

²⁵³ l.c.

²⁵⁴ Andenæs (2008) s. 421.

²⁵⁵ Voldgiftsdommere kan også sies å ha et ”oppdrag”.

”oppdrag” er en avgrenset arbeidsytelse av omfang eller tid.²⁵⁸ Det kan for eksempel være en advokat, en konsulent eller en eiendomsmeidler med et enkeltstående oppdrag for en bedrift, en organisasjon eller en offentlig etat.²⁵⁹

Ordlyden ”en annens” gjør det også klart at det må være en tredjeperson (beslutningstakeren) påvirkningsagenten skal påvirke. Det fremgår av forarbeidene til strl. 1902 at det er uten betydning om denne beslutningstakeren er gift eller i familie med påvirkningsagenten eller om det er et annet tilknytnings- eller avhengighetsforhold påvirkningsagenten søker å utnytte for å skaffe seg utilbørlige fordeler. Bestemmelsen kommer til anvendelse selv hvor påvirkningsagenten ikke kjenner beslutningstakeren, men bare pretenderer å være i stand til å øve påvirkning.²⁶⁰

”En annens stilling, verv eller utføring av oppdrag” fungerer videre som en begrensning på anvendelsesområdet til bestemmelsen. Dette kan illustreres med følgende eksempel: En privatperson selger båten sin på finn.no. En nær venn av denne personen tar seg betalt fra en annen person for å påvirke selgeren til å selge båten sin billig til denne tredjepersonen. En slik situasjon vil nok for de aller fleste anses som uetisk, men det vil ikke være en handling som faller inn under strl. § 389. Grunnen til dette er at formuleringen ”en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag” setter en begrensning for rekkevidden av bestemmelsen. Begrensningen ligger i at det som skal påvirkes må være utøvelse av en stilling, verv eller oppdrag. Dette betyr at helt private forhold faller utenfor. Hvorfor det er slik, fremgår ikke av forarbeidene. Et tenkelig hensyn bak dette kan være at disse handlingene ikke fremstår som like straffverdige.

Ordlyden er videre viktig for å fastsette grensen mot korrupsjon etter strl. § 387. Mottar påvirkningsagenten en utilbørlig fordel i anledning av egen stilling, eget verv eller oppdrag, subsumeres forholdet under korrupsjonsbestemmelsen.²⁶¹ I dette tilfellet vil bestikkeren, som gir påvirkningsagenten en utilbørlig fordel i anledning av påvirkningsagentens stilling, kunne straffes for korrupsjon i § 387.²⁶² Et eksempel fra forarbeidene for å illustrere dette er dersom en saksbehandler i et forvaltningsorgan mottar betaling for å påvirke en beslutning som skal

---

²⁵⁶ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 54.

²⁵⁷ I.c.

²⁵⁸ Andenæs (2008) s. 421.

²⁵⁹ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 54.

²⁶⁰ ibid. s. 41.

²⁶¹ Matningsdal (2016) s. 470.

²⁶² Andenæs (2008) s. 426.

fattes av organets leder.²⁶³ Dette stiller seg selvfølgelig annerledes dersom beslutningstakeren ikke har noen tilknytning til påvirkningsagentens virksomhet, da er det strl. § 389 som skal anvendes. Dette gjelder for eksempel dersom en ansatt i en privat bedrift mottar utilbørlige fordeler for å påvirke en offentlig tjenestemann.²⁶⁴

4.10 ”Stilling, verv eller oppdrag i utlandet”

Det følger av annet ledd at uttrykket ”stilling, verv eller oppdrag” også omfatter ”stilling, verv eller oppdrag i utlandet”.²⁶⁵ Det betyr at utilbørlig påvirkningshandel som tar sikte på å påvirke utføringen av stilling, verv eller oppdrag i utlandet, kan straffes i Norge. Formålet med annet ledd er å gjøre det klart at bestemmelsen også omfatter påvirkningshandel overfor de aktuelle personene i utlandet.²⁶⁶

Strl. § 389 var tidligere omfattet av oppregningen i § 5 første ledd for hvilke handlinger som kan straffes i Norge selv om de er begått i utlandet.²⁶⁷ Henvisningen fra § 389 til § 5 første ledd ble imidlertid tatt ut ved ikrafttredelsesloven.²⁶⁸ Departementet uttalte i forarbeidene om bakgrunnen for at den ble tatt ut: ”Alt i alt fremstår det som en inkurie at påvirkningshandel ble inntatt i straffeloven 2005 § 5 første ledd”.²⁶⁹ Det virker derfor som at det aldri var meningen at bestemmelsen skulle være omfattet av oppregningen i § 5.

Endringen får likevel lite konsekvenser ettersom det følger av strl. § 6 at § 389 også gjelder for påvirkningshandel som foretas i utlandet.²⁷⁰ Strl. § 6 fastsetter at utenfor virkeområdet for §§ 4 og 5 gjelder ”straffelovgivningen også for handlinger som Norge etter overenskomster med fremmede stater eller etter folkeretten for øvrig har rett eller plikt til å straffeforfølge”.²⁷¹ Strl. § 6 innebærer med andre ord at i de tilfellene § 389 går lenger enn Norges folkerettslige forpliktelser, kan bestemmelsen ikke anvendes på handlinger som er begått i utlandet.²⁷² Det følger av Europarådskonvensjonen artikkel 17 nr. 1 bokstav b og c sammenholdt med tilleggsprotokollen artikkel 8 nr. 2, at partene er forpliktet til å vedta de lover og tiltak som er nødvendige for å straffeforfølge handlinger som enten er utført av, eller mot, egne

---

²⁶³ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 59.

²⁶⁴ l.c.

²⁶⁵ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 471.

²⁶⁶ Matningsdal (2016) s. 487.

²⁶⁷ Prop.64 L (2014-2015) s. 127.

²⁶⁸ Matningsdal (2016) s. 500.

²⁶⁹ Prop.64 L (2014-2015) s. 26.

²⁷⁰ Matningsdal (2016) s. 487.

²⁷¹ Strl. § 6.

²⁷² Matningsdal (2016) s. 487.

statsborgere samt offentlige tjenestemenn og medlemmer av nasjonale offentlige forsamlinger som på samme tid er en borger i den aktuelle staten. Det innebærer at det nærmest unntaksfritt er norske statsborgere som kan straffes for påvirkningshandel begått i utlandet.²⁷³

---

²⁷³ Matningsdal (2016) s. 487.

5 Grensen mellom lovlig og ulovlig påvirkningshandel

5.1 Innledning

Transparency International Norge²⁷⁴ skriver i sin høringsuttalelse at:

”Et økende antall lobbyister og informasjonsrådgivere tar betalt for å påvirke beslutninger av stor betydning for oppdragsgivere og særinteresser. Et viktig argument i favør av lobbyvirksomheten er at det i prinsippet hjelper folk til å få løst praktiske spørsmål gjennom nærkontakt med beslutningstakere, men i praksis foregår mye av lobbyvirksomheten på vegne av dem som allerede besitter makt og har råd til å betale høye honorarer. Lobbyvirksomheten er ikke som sådan et onde, men lovgiver bør kritisk vurdere – fra alle sider – rollen til lobbyvirksomhet i gråsonen. Det er en global trend at stadig flere politikere og parlamentarikere utsettes for utilbørlig påvirkning og press som korrupperer politiske prosesser. (...) Det er ikke ønskelig eller mulig å stanse lobbyvirksomhet, men desto viktigere å trekke et skille mellom legitim lobbyvirksomhet og korrupsjon.”²⁷⁵

Hva som skal defineres som lovlig påvirkningshandel eller ulovlig påvirkningshandel, er som nevnt en vanskelig oppgave.²⁷⁶ Grensedragningen beror på en vurdering av hvorvidt det foreligger en ”utilbørlig fordel”. Selv om innholdet i vilkåret skal fastlegges av domstolene i tråd med moralsynet i samfunnet til enhver tid, er det ikke den enkelte dommers personlig oppfatning som skal være avgjørende for hvilke handlinger som er å anse som utilbørlige og dermed straffbare.²⁷⁷ Vurderingen skal bero på oppfatningen i samfunnet i lys av de reelle hensyn og grunnleggende verdier som ligger bak bestemmelsen.²⁷⁸ Forarbeidene har også fremhevet tre sentrale momenter som gir veiledning i utilbørlighetsvurderingen.²⁷⁹ Disse er graden av åpenhet om at påvirkningsagenten opptrer på vegne av en oppdragsgiver, fordelens art og verdi, samt hvem som søkes påvirket.²⁸⁰ Hva som ligger i disse momentene vil bli drøftet under punkt 5.2.

---

²⁷⁴ Transparency International Norge er en nasjonal avdeling av den globale organisasjonen Transparency International (TI). Foreningens formål er å motarbeide all former for korrupsjon, misbruk av stilling og posisjon, og å fremme åpenhet, ansvarlighet og integritet så vel i privat og offentlig sektor som i sivilsamfunnet.

²⁷⁵ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 40.

²⁷⁶ NOU 2002:22 s. 31-32.

²⁷⁷ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 34.

²⁷⁸ l.c.

²⁷⁹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 471.

²⁸⁰ Transparency International Norge (2014)

Det finnes tilfeller som er å anse som lovlig lobbyvirksomhet, tilfeller som er helt klart ulovlige påvirkningshandlinger og det finnes en gråsoner. I gråsonen ligger de handlingene som er vanskelige å vurdere hvorvidt de er straffbare eller ikke. I punkt 5.3, 5.4 og 5.5 vil jeg forsøke å illustrere nettopp disse grensene og hva som ligger i gråsonen.

5.2 Tolkningsmomenter som er av betydning for straffbarheten

5.2.1 Reelle hensyn og grunnleggende verdier

Det fremgår av forarbeidene at det ved vurderingen av om en handling er straffbar særlig skal legges vekt på oppfatningen i samfunnet i lys av de reelle hensyn og grunnleggende verdier som ligger bak bestemmelsen.²⁸¹

Hensyn bak bestemmelsen er hensynet til den legale lobbyvirksomheten og allmennhetens tillit til at det ikke hefter usikkerhet med hensyn til åpenhet og objektivitet i beslutningsprosessene i offentlig sektor. Det samme gjelder hensynet til den enkelte beslutningstaker.²⁸²

Grunnleggende interesser og verdier bak bestemmelsen er således kravet til habilitet, saklighet og likhet ved myndighetsutøvelse. Tillit til forvaltningens upartiskhet og integritet er også viktige hensyn som ligger bak bestemmelsen.²⁸³

Skal man vurdere om en handling er straffbar påvirkningshandel, er det viktig å se hen til disse hensynene. Er handlingen egnet til å svekke tilliten til for eksempel forvaltningens upartiskhet eller likhet ved myndighetsutøvelse, er dette et moment som taler for at handlingen er straffbar.

5.2.2 Klart klanderverdig opptreden

I tillegg til spørsmålet om hvilke momenter som skal inngå i utilbørighetsvurderingen, er det et spørsmål om hvor terskelen for utilbørighet ligger.²⁸⁴ I vilkåret om en ”utilbørlig” fordel

---

²⁸¹ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 34.

²⁸² *ibid.* s. 39.

²⁸³ Andenæs (2008) s. 419.

²⁸⁴ Schea (2007) s. 82.

ligger det at det bare er ved klart klanderverdig opptreden det vil være aktuelt å reagere med straff.²⁸⁵ Dette følger både av ordlyden ”utilbørlig” og av forarbeidene til bestemmelsen.²⁸⁶

Det betyr at det ikke er tilstrekkelig at forholdet er kritikkverdig, for at handlingen skal kunne straffes. Det fremgår av NOU 2002:22 pkt 5.1²⁸⁷ at tjenestemenn eller næringsdrivende ikke skal kunne straffes med mindre det foreligger et ”ganske klart klanderverdig forhold”. I Ot.prp.nr.78 (2002-2003)²⁸⁸ er dette nyansert ved at terskelen er formulert som at det må foreligge ”et klart klanderverdig forhold” for at bestemmelsen skal kunne anvendes.²⁸⁹

På grunn av posisjonen offentlig tjenestemenn innehar, har lovgiver anvist at terskelen må settes lavere for dem enn for andre. Dette er fordi det er spesielt viktig at det ikke treffes uriktige tjenestehandlinger i offentlig virksomhet. Borgerne må kunne ha tillitt til forvaltningens upartiskhet og integritet.²⁹⁰

Også personer som arbeider for en ikke-statlig organisasjon med et ideelt formål, må imidlertid kunne finne seg i å være underlagt en relativt streng norm.²⁹¹ Den såkalte Ullevål-saken²⁹² kan anvendes for å illustrere dette. I dommen heter det:

”(…)han var ikke en offentlig tjenestemann, men ansatt i en bedrift som tilføres midler fra det offentlige, slik at mye av de samme hensynene gjør seg gjeldende. Å akseptere slike fordeler skaper tvil om fellesskapets midler forvaltes på forsvarlig måte.”²⁹³

Selv om det ikke er nok at forholdet er kritikkverdig, kan ikke terskelen legges for høyt. Lovgivers hensikt er å ramme fordeler som folk flest reagerer mot.²⁹⁴ Mindre verdifulle fordeler som det ikke vil stride mot den alminnelige rettsoppfatning å kriminalisere, skal holdes utenfor.²⁹⁵ Eksempler på fordeler som normalt ikke kan anses utilbørlige, vil være blomsterbuketter, konfekt og andre mindre leilighetsgaver, samt oppmerksomheter i

---

²⁸⁵ Innst. O. nr. 105 (2002-2003) punkt 6.

²⁸⁶ For eksempel Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 42.

²⁸⁷ Avsnittet er om strl. § 276 a, men vil være relevant også for bestemmelsen om påvirkningshandel.

²⁸⁸ På side 55.

²⁸⁹ Schea (2007) s. 82.

²⁹⁰ l.c.

²⁹¹ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 56.

²⁹² TOSLO-2005-134006 (kun rettskraftig for domfelte B og C i saken), selv om dommen omhandler korrupsjon er den relevant for forståelsen av utilbørlighetsvurderingen etter bestemmelsen om påvirkningshandel.

²⁹³ På side 12 i dommen.

²⁹⁴ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 55.

²⁹⁵ l.c.

forbindelse med påvirkningsagentens jubileum eller fratreden.²⁹⁶ Slike gaver fører ikke til at forholdet anses ”klart klanderverdig”.

5.2.3 Åpenhet i de reelle forhold

Selv om strl. § 389 ikke krever at påvirkningen må ha skjedd på en utilbørlig måte, vil forhold med tilknytning til selve påvirkningen kunne trekkes inn i vurderingen av om fordelen er utilbørlig.²⁹⁷ Åpenhet i de reelle forholdene er slikt moment, og graden av åpenhet vil ofte ha avgjørende betydning i vurderingen om en handling er ulovlig påvirkningshandel.²⁹⁸ Forholdene det bør foreligge åpenhet om, er om det eksisterer en oppdragsgiver, oppdragsgiverens identitet samt betalingens form og størrelse. I denne sammenheng er det avgjørende om beslutningstakeren vet at påvirkningsagenten får betalt for å påvirke.

Åpenhet er særlig viktig når man skal skille mellom legitim lobbyvirksomhet og ulovlig påvirkningshandel. Åpenhet i de reelle forholdene foreligger der lobbyisten er åpen overfor den han eller hun skal påvirke om at oppdraget er betalt.²⁹⁹ En lobbyist vil som regel opplyse beslutningstakeren hvem vedkommende representerer og det vil ligge i sakens natur at lobbyisten blir betalt av en oppdragsgiver for å utføre sitt oppdrag.³⁰⁰ Hvis dette er kjent for beslutningstakeren, vil det i utgangspunktet være lovlig lobbyvirksomhet.³⁰¹ For at påvirkningshandelen skal anses legitim, kreves det normalt ikke at påvirkningsagenten opplyser nøyaktig hvem som har gitt ham oppdraget eller hvor stort vederlag han mottar.³⁰² Er påvirkningsagenten taus om disse opplysningene kan det anses som kritikkverdige, men det er altså ikke tilstrekkelig til å utløse en strafferettslig reaksjon.³⁰³ Dette betyr at det er nok at beslutningstakeren vet at påvirkningsagenten handler på oppdrag av en annen. Til og med hvis lobbyisten får en urimelig høy sum for å påvirke en beslutningstaker, er det ikke utilbørlig dersom beslutningstakeren er klar over dette.

Selv om det ikke er et krav om at påvirkningsagenten opplyser hvem oppdragsgiveren er og hvor stort vederlag han eller hun mottar, vil det karakteriseres som utilbørlig dersom

---

²⁹⁶ NOU 2002:22 s. 38.

²⁹⁷ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 42.

²⁹⁸ *ibid.* s. 60.

²⁹⁹ *ibid.* s. 39.

³⁰⁰ Stordrange (2014) s. 180.

³⁰¹ *l.c.*

³⁰² Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

³⁰³ Stordrange (2014) s. 180.

påvirkningsagenten bevisst formidler uriktige eller misvisende opplysninger om oppdragsgiver eller vederlaget han mottar.³⁰⁴

Er derimot lobbyisten helt taus om at han tar betalt for å påvirke beslutningstakeren, anses forholdet som utilbørlig og derfor som ulovlig påvirkningshandel. Dette gjelder selv om lobbyisten argumenterer for et syn han også av politiske grunner har sympati for. Oppdragsgiveren vil i et slikt tilfelle kunne straffes for aktiv påvirkningshandel etter strl. § 389 bokstav b. Det forutsetter imidlertid at oppdragsgiveren er kjent med eller holder for overveiende sannsynlig at påvirkningsagenten ikke er åpen om oppdragsforholdet.³⁰⁵

Et spørsmål som reiser seg, er på hvilket tidspunkt åpenheten må foreligge. Må påvirkningsagenten informere beslutningstakeren om oppdragsgiveren sin før selve påvirkningen skjer? Har det betydning om fordelene er mottatt eller ikke?

For påvirkningsagentens del er gjerningsbeskrivelsen i bokstav a oppfylt i det han eller hun krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en fordel for å påvirke utøvelsen av en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag. Hvis påvirkningsagenten bare får bestikkeren til å tro at han kan påvirke en beslutningstaker, men i realiteten ikke gjør det, vil momentet om åpenhet ikke komme inn. Fullbyrdelsestidspunktet er i dette tilfellet nådd allerede når påvirkningsagenten mottar den utilbørlige fordelene ”for å” påvirke beslutningstakeren.³⁰⁶ Dette er imidlertid ikke en vanlig situasjon ved lobbyvirksomheten.

Åpenhet er et moment som bidrar til at det ikke skapes et tillitsbrudd mellom påvirkningsagent og beslutningstaker. På den måten fører momentet til at påvirkningen ikke anses utilbørlig. I den typiske lobbyvirksomhetssituasjonen, hvor det faktisk skjer en påvirkning, er det derimot uten betydning om fordelene mottas før eller etter påvirkningen finner sted, så lenge lobbyisten informerer om sitt oppdrag til beslutningstakeren før påvirkningen. Når det foreligger åpenhet før selve påvirkningen er den ikke utilbørlig. Dette fører igjen til at fordelene ikke er utilbørlig, fordi fordelene da anses som kompensasjon for arbeidet lobbyisten gjør. Foreligger det derimot ikke åpenhet før beslutningstakeren blir forsøkt påvirket, vil både påvirkningen og fordelene anses som utilbørlig. Dette er fordi fordelene da får karakter av en bestikkelse og ikke som vederlag for ærlig arbeid.

---

³⁰⁴ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

³⁰⁵ l.c.

³⁰⁶ NOU 2002:22 s. 31 og Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 41.

5.2.4 Fordelens art og verdi

Dersom fordelens har økonomisk verdi, noe som er det normale, vil denne verdien ha betydning og utgjøre et naturlig utgangspunkt for vurderingen.³⁰⁷

Ordlyden peker på at det kun er tilbud om ”utilbørlige” fordeler som er å anse som ulovlige. Fordeler som er mindre verdifulle og som det vil stride mot den alminnelige rettsbevissthet å kriminalisere, er ikke utilbørlige.³⁰⁸ Den nedre grensen for hvilke fordeler som ikke er utilbørlige, bør praktiseres som nevnt strengere ved handlingsalternativet ”krever” enn ved de øvrige alternativene.³⁰⁹ Dette innebærer for eksempel at når det ikke er utilbørlig for kontorpersonalet ved en domstol før jul å motta konfekt fra en lokal advokat, må løsningen klart være motsatt dersom domstolen skulle kreve en konfekteske fra lokale advokater.³¹⁰

Strl. § 389 kan som nevnt ikke brukes på en profesjonell lobbyist som er åpen overfor beslutningstakere. Grunnen til dette er at virksomheten for det første er et lovlig yrke. For det andre får lobbyisten betalt for sin virksomhet. Lønnen kan derfor ikke bedømmes som noen ”utilbørlig fordel”.³¹¹

En gave som kun kan regnes for å være en anerkjennelse av utført arbeid, kan normalt ikke anses for å være utilbørlig. Det motsatte er tilfelle dersom den økonomiske verdien ikke står i forhold til motytelsen eller strider med etablert forretningspraksis på området.³¹² Det er også på det rene at pengeytelser kan være utilbørlige fordeler selv om de bare utgjør kompensasjon for utgifter.³¹³

Det er vanskelig å si noe konkret om hvor verdifull en fordel må være for at den skal karakteriseres som utilbørlig. Dette vil variere alt etter hvilket virksomhetsområde, bedrift eller etat man befinner seg i.³¹⁴

---

³⁰⁷ Matningsdal (2016) s. 481.

³⁰⁸ Schea (2007) s. 78.

³⁰⁹ De øvrige handlingsalternativene er ”mottar”, ”aksepterer et tilbud”, ”gir” og ”tilbyr”.

³¹⁰ Matningsdal (2016) s. 480-481.

³¹¹ Andenæs (2008) s. 427.

³¹² Transparency International Norge (2014).

³¹³ Stordrange (2014) s. 163.

³¹⁴ Schea (2007) s. 78.

5.2.5 Hvem man søker å påvirke

Et annet viktig moment i utilbørighetsvurderingen er hvem man søker å påvirke. I dette momentet ligger det at det er noen posisjoner som det er særlig viktig å beskytte mot utilbørlige påvirkningshandlinger. Eksempler på slike personer er nærstående av stortingsrepresentanter, dommere og andre i posisjoner som det er viktig å opprette tilliten til.³¹⁵

Profesjonelle lobbyister er gjerne kjent for beslutningstakeren fra før og det taler derfor for at forholdet ikke er utilbørlig. Et eksempel på en slik situasjon er når den internasjonale olympiske komite (IOC) får besøk av de ulike søkerlands representanter før tildelingen av OL.³¹⁶ IOC er i disse tilfellene klar over at representantene er der på et oppdrag for å påvirke og argumentere for at det landet de representerer bør tildeles arrangementen av OL.

5.3 Tilfeller av lovlig påvirkningshandel

Handlinger som karakteriseres som lovlig påvirkningshandel er de handlingene som ikke oppfyller vilkårene i strl. § 389.

Klare tilfeller av lovlig påvirkningshandel vil være den typiske lobbyvirksomheten. Lobbyisten prøver for eksempel å påvirke politikerne til å bestemme i oppdragsgiverens favør, men det er samtidig full åpenhet om at påvirkningsagenten er ansatt som lobbyist og derfor får betalt lønn fra en oppdragsgiver.

Det særegne ved det lovlige eksempelet er at det er påvirkere som driver med dette som næring. De får betalt for jobben de gjør og det er full åpenhet om dette overfor beslutningstakeren. Det gjelder særlig hvis beslutningstakeren i tillegg vet hvem som er oppdragsgiver, hva påvirkningen vil bestå av, hvilken beslutning lobbyisten ønsker og hvor mye lobbyisten får betalt for oppdraget sitt. I et slikt tilfelle er det ingen tvil om at man står overfor et tilfelle av legitim lobbyvirksomhet. Dette er fordi det ikke foreligger noen form for tillitsbrudd mellom påvirkningsagenten og beslutningstakeren.

---

³¹⁵ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

³¹⁶ Andenæs (2008) s. 427.

5.4 Tilfeller av ulovlig påvirkningshandel

Det fremgår av forarbeidene til bestemmelsen at:

”Etter departementets oppfatning fremstår en del påvirkningshandlinger som klart straffverdige. Et straffebud som rammer denne typen atferd, vil kunne gi et viktig signal, og forhåpentligvis kunne bidra til å forebygge nye tilfeller av utilbørlig påvirkningshandel. Om ikke annet må et slikt straffebud antas å bidra til en bevisstgjøring i forhold til disse problemstillingene.”³¹⁷

Uttalelsen viser at det er viktig for bevisstgjøringen og forutberegneligheten at borgerne har det tydelig for seg hvilke handlinger som klart vil være straffbare etter bestemmelsen om påvirkningshandel. Et par eksempler vil i det følgende bli belyst.

Et eksempel på et tilfelle av ulovlig påvirkningshandel vil være dersom påvirkningsagenten ikke opplyser om at han i realiteten opptrer på vegne av en tredjeperson. Dersom påvirkningsagenten heller ikke har grunn til å tro at den som søkes påvirket er blitt kjent med dette på annen måte, må hovedregelen være at forholdet er å anse som utilbørlig.³¹⁸ Eksempelet viser hvordan mangelen på åpenhet gjør at forholdet blir å anse som ulovlig påvirkningsvirksomhet.

Tilsvarende vil et klart tilfelle av ulovlig påvirkningshandel i privat virksomhet være dersom et industriforetak betaler for eksempel en fagmann for å påvirke en journalist til å skrive en ufarliggjørende artikkel om foretakets miljøskadelige utslipp.³¹⁹

Et annet eksempel vil være der en påvirkningsagent tilhører det samme politiske partiet som beslutningstakeren og på den måten har stor innflytelse. For beslutningstakeren kan det dermed fremstå som om påvirkningsagenten uttrykker et standpunkt bygd på en politisk eller samfunnsmessig overbevisning, mens realiteten er at påvirkningsagenten uttrykker det syn som gagnar oppdragsgiveren.³²⁰ Dette eksempelet viser at bestemmelsen om påvirkningshandel vil ha særlig betydning for tidligere politikere ”som gjør seg næring av å selge råd og på toppen selge sin troverdighet innad i politiske eller administrative fora”.³²¹

---

³¹⁷ Innst. O. nr. 105 (2002-2003) punkt 6 om påvirkningshandel.

³¹⁸ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

³¹⁹ Andenæs (2008) s. 425.

³²⁰ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 39.

³²¹ Stordrange (2014) s. 179.

Det samme vil være dersom en person, som trenger at det tekniske utvalget i kommunen han bor i godkjenner en byggesak, lover utvalgslederens ektefelle vederlagsfri båt plass mot påvirkning av utvalgslederen. I dette tilfellet vil denne personen kunne straffes etter § 389 bokstav b (aktiv påvirkningshandel) og ektefellen vil her kunne straffes etter bokstav a (passiv påvirkningshandel).³²²

Et eksempel på en situasjon hvor en lobbyist går fra å drive lovlig virksomhet til ulovlig påvirkningshandel vil være dersom lobbyisten overfor oppdragsgiveren viser at han har en særlig påvirkningsmulighet på en beslutningstaker og tar seg betalt for å benytte denne særskilte påvirkningsmulighet. Det kan for eksempel være slik at lobbyisten mener å ha et grunnlag for å presse en beslutningstaker. Denne situasjonen vil klart rammes av strl. § 389 og dersom beslutningstakeren blir presset i form av trusler, vil det kunne være et selvstendig straffbart forhold.³²³

Også en advokat som tilbyr juridisk bistand kan bli en ulovlig påvirkningsagent. Dette vil være tilfellet dersom advokaten tilbyr eller tar betalt for å påvirke en dommer ved annet enn saklig argumentasjon. Det vil være ulovlig påvirkningshandel hvis man påtar seg et oppdrag som innebærer at man skal benytte kjennskap, vennskap, tidligere kollegaforhold eller lignende for å skaffe klienten en fordel på bekostning av andre.³²⁴

5.5 Gråsonen

Med ”gråsonen” mener jeg alle de handlingene som befinner seg mellom de klare tilfellene av ulovlig og lovlig påvirkningshandel. Eksemplene som ligger i gråsonen, er vanskelige å plassere i en av kategoriene og er derfor uheldige i forhold til blant annet hensynet til forutberegnelighet.

Forarbeidene tar opp følgende eksempel på en handling som er i grenseland, men som vil falle inn under gjerningsbeskrivelsen i bestemmelsen: Dersom et kommunestyremedlem blir forsøkt påvirket av en slektning som ikke nevner at han har fått betalt for å argumentere for et bestemt syn, vil slektningen kunne straffes for utilbørlig påvirkningshandel.³²⁵ Det momentet som her gjør at handlingen går over til straffbar påvirkningshandel, er at det ikke er åpenhet rundt betalingen og at slektningen utnytter sin posisjon som nærstående til kommunestyremedlemmet.

---

³²² Andenæs (2008) s. 426.

³²³ Stordrange (2014) s. 179.

³²⁴ *ibid.* s. 181.

³²⁵ Ot.prp.nr. 78 (2002-2003) s. 60.

Ved å bruke eksempelet som følger av forarbeidene og legge til elementer, vil jeg belyse at det finnes flere handlinger som befinner seg i gråsonen og som derfor gjør det vanskeligere å trekke grensen.

Hvordan ville situasjonen ha vært hvis slektningen uansett fra før delte det bestemte synet han skulle argumentere for? Slektingen mener for eksempel at en søknad om å bygge en lekepark i kommunen skal godkjennes. Slektingen blir deretter oppsøkt av en person som ønsker at han skal påvirke kommunestyremedlemmet til å godkjenne den samme byggesøknaden mot betaling. I denne situasjonen vil ikke slektingen føle at det han gjør er like straffverdig ettersom det syn han skal argumentere for til kommunestyremedlemmet, uansett er et syn han deler. Er dette ulovlig påvirkningshandel? Forarbeidene nevner at forholdet i en slik situasjon fortsatt vil være utilbørlig selv om slektingen argumenterer for et syn han også av politiske grunner har sympati for.³²⁶ Slektingen og bestikkeren har i dette tilfellet overtrådt gjerningsbeskrivelsen i bestemmelsen og det vil derfor mest sannsynlig være ulovlig påvirkningshandel. Eksempelet viser allikevel hvor vanskelig det er å bedømme situasjoner som ligger i gråsonen.

Ville det ha vært straffbar påvirkning dersom slektingen først argumenterte for at byggesøknaden skulle godkjennes til kommunestyremedlemmet, og deretter tilfeldigvis ble kontaktet av en person i etterkant som ønsket å betale for at slektingen skulle påvirke kommunestyremedlemmet til å godkjenne byggesøknaden? Bestikkeren vil i dette tilfelle være ansvarlig etter § 389 bokstav b i og med at han tilbyr slektingen en utilbørlig fordel for å påvirke utøvelsen av kommunestyremedlemmets stilling. Hva med slektingen, vil han være skyldig etter bokstav a? Det er ikke ulovlig å gi uttrykk for sitt syn til en slekting. På den andre siden utnytter han sin posisjon dersom han tar imot pengene fra tredjepersonen. Det er ikke noe krav om at man faktisk utøver påvirkning, det er nok at slektingen pretenderer overfor tredjepersonen at han er i stand til øve påvirkning overfor kommunestyremedlemmet.³²⁷ Selv om han ikke driver faktisk påvirkning, er det straffverdig at han utnytter sin posisjon som nærstående av en person i en posisjon som det bør hefte stor tillit til. Det er denne type ”bakgrunnskorupsjon” bestemmelsen er ment å ramme.³²⁸ Gode grunner taler derfor for at dette er et tilfelle av straffbar påvirkningshandel.

Det er således klanderverdig å selge en mulighet til å påvirke en politisk beslutning utelukkende på grunn av sine forbindelser. Et annet eksempel på dette er dersom et

---

³²⁶ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 60.

³²⁷ NOU 2002:22 s. 31 og Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 41.

³²⁸ NOU 2002:22 s. 19 og Europarådet rapport (1999) nr. 64.

kommunikasjonsselskap selger sitt kontaktnettverk ved å signalisere at de har mulighet for å påvirke aktuelle beslutningstakere. Hvis de deretter inngår en betalt oppdragsavtale, kan dette straffbart.³²⁹

5.6 Konklusjon

Konklusjonen etter kapittel 5 er at det finnes lovlige tilfeller, tilfeller som klart er ulovlige og en gråsoner med tilfeller som er vanskelig å plassere som enten lovlig eller ulovlig påvirkningsvirksomhet. Hvorvidt et tilfelle er lovlig eller ikke kommer an på en tolkning av den konkrete situasjonen. Det er ikke mulig å komme med et fasitsvar eller en konkret regel. Man blir nødt til å se hen til momentene som jeg har gjennomgått og bruke de på det enkelte tilfelle.

Oppsummert er de viktigste momentene i utilbørighetsvurderingen graden av utilbørighet, hvorvidt det er åpenhet rundt de reelle forhold eller ikke, fordelens art og verdi samt hvem man søker å påvirke. Så lenge selskapene som driver lobbyvirksomhet opptrer med integritet, åpenhet og ærlighet, vil det derfor vanskelig kunne konstateres som ulovlig påvirkningshandel.³³⁰

---

³²⁹ Transparency International Norge (2014).

³³⁰ l.c

6 Avsluttende vurderinger

Bestemmelsen om påvirkningshandel er, som nevnt innledningsvis, et viktig verktøy for å bekjempe korrupsjon. Strl. § 389 er viktig blant annet fordi bestemmelsen er med på å sikre tillit til objektive beslutningsprosesser i samfunnet.³³¹ Bestemmelsen har også mest sannsynlig bidratt til å forebygge nye tilfeller av ulovlig påvirkningshandel, noe som understreker viktigheten av at norsk straffelovgivning i det hele tatt har en bestemmelse som rammer disse handlingene. Når dette er sagt, illustrerer oppgaven at anvendelsen av strl. § 389 er utfordrende på flere måter. Vilkåret ”utilbørlig fordel” trekker både opp grensen mellom straffrie og straffbare påvirkningshandlinger og er en rettslig standard. Selv om det er positivt at bestemmelsen er utformet slik at den kan bli vurdert i takt med tiden, har dette ingen funksjon uten rettspraksis. Vilkåret fremstår per i dag som uheldig i forhold til legalitetsprinsippet og borgernes mulighet til å forutberegne hvorvidt en handling er lovlig eller ikke.

Når det gjelder lobbyvirksomhet, er det eneste som skiller vanlige lobbyister fra å utføre straffbar påvirkningshandel, kravet om at fordelene ikke skal være utilbørlig. Ordlyden i bestemmelsen gir liten veiledning om hva som ligger i vurderingen, og foreløpig foreligger det som nevnt ingen rettspraksis om dette. Forarbeidene viser til at innholdet i utilbørlighetsstandarder må fastlegges av domstolene ”i tråd med det rådende moralsynet i samfunnet til enhver tid”.³³² Det betyr at det er opp til retten i den enkelte sak å trekke grensen for hva som er lovlig og ikke lovlig innen lobbyvirksomhet. Maktfordelingsprinsippet kan tilsi at det ikke skal være rettens oppfatning av samfunnets moralsyn på lobbyvirksomhet som skal legge grunnlaget for hva som er straffbart. Det kan også stilles spørsmål om ved lovgivningsteknikken når man i så stor grad er avhengig av uttalelser i forarbeidene for å fastslå at lobbyvirksomhet i utgangspunktet fortsatt er lovlig.

Det er imidlertid slik at påvirkningshandlinger på en eller annen måte må reguleres. I noen tilfeller må hensynet til effektivitet og hensynet til å ramme straffverdige handlinger, veie tyngre enn hensynet til klar lovtekst/forutberegnelighet. Denne avveiningen er helt klart utfordrende for lovgiver. Jeg tror likevel at hensynet til forutberegnelighet kunne vært ivaretatt på en bedre måte. Som vist i kapittel 5 er åpenhet et svært viktig moment i utilbørlighetsvurderingen siden det ikke foreligger et tillitsbrudd mellom beslutningstaker og påvirkningsagent, dersom beslutningstakeren vet om forholdet mellom bestikkeren og påvirkningsagenten. Et krav til åpenhet i lovteksten, ville antakelig ha tydeliggjort grensen

---

³³¹ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s. 41.

³³² *ibid.* s. 42.

mellom lovlig og ulovlig påvirkningshandel. Dette får igjen den konsekvensen at gråsonen blir mindre og hensynet til klarhet og forutberegnelighet blir mer hensyntatt. Selv om flere straffebestemmelser inneholder slike rettslige standarder, som for eksempel korrupsjonsbestemmelsen i § 387, er det, som vist i oppgaven, særlige utfordringer knyttet til anvendelsen av § 389.³³³ Behovet som borgerne har til å kunne forutberegne sin rettsstilling i tilknytning til § 389, kan derfor veie opp for merarbeidet en slik lovendring vil føre med seg.

En annen løsning som med tiden kan bidra til å fastlegge innholdet i bestemmelsen om påvirkningshandel, er å vedta en bestemmelse om ”grov påvirkningshandel”. Europarådets organ for oppfølging av medlemsstatenes gjennomføring av Europarådskonvensjonene mot korrupsjon ”GRECO” kom med en slik anbefaling i en av sine rapporter. I rapportens punkt 72 fremgår det at en bestemmelse om grov påvirkningshandel vil kunne tillate bruk av særskilte etterforskningsmidler, fordi en handling som etter straffeloven kan medføre straff i ti år eller mer kan gi politiet tillatelse til å foreta blant annet kommunikasjonsavlytting under visse vilkår.³³⁴ Forutsetningen for bruk av særskilte etterforskningsmetoder er imidlertid at bestemmelsen om grov påvirkningshandel får en strafferamme på 10 år, tilsvarende strl. § 388 om grov korrupsjon. En bestemmelse om grov påvirkningshandel vil være nyttig fordi det ofte vil være særlige utfordringer knyttet til å oppdage, etterforske og bevise påvirkningshandel. En mer effektiv etterforskning vil igjen kunne føre til flere domfellelser, hvor konsekvensen er flere dommer som kan bidra til å fastlegge innholdet i vilkåret om en ”utilbørlig fordel”. Flere dommer vil i stor grad bidra til både en mindre ”gråsoner” og at bestemmelsen fremstår som mindre problematisk i forhold til det strafferettslige legalitetsprinsippet.³³⁵

---

³³³ Se kapittel 3.2.1.

³³⁴ Straffeprosessloven § 216 a.

³³⁵ GRECO rapport (2009) punkt 72.

7 Kildeliste

7.1 Litteraturliste

Bøker:

- Aall (2015) Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. Utgave, 2015
- Andenæs (2006) Andenæs, Johs. og Arne Fliflet, *Statsforfatningen i Norge*, 10. Utgave, 2004
- Andenæs (2008) Andenæs, Johs., *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*, 2008
- Andenæs (2016) Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*, 6. Utgave, 2016
- Cars (2001) Cars, Thorsten, *Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring*, 2001
- Eckhoff (2001) Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. Utgave ved Jan E. Helgesen, 2001
- Escolas ordbok (2009) Escola forlag AS, 2009
- Eskeland (2015) Eskeland, Ståle, *Strafferett*, 4. Utgave, 2015
- Jareborg (1974) Jareborg, Nils, *Begrepp och brottsbeskrivning – semantik och läran om normativa rekvisit*, 1974
- Knoph (1939) Knoph, Ragnar, *Rettslige standarder – Særlig om Grunnlovens § 97*, 1939
- Lilleholt (2014) Lilleholt, Kåre, *Knophs oversikt over Norges rett*, 14. Utgave, 2014
- Matningsdal (2016) Matningsdal, Magnus, *Norsk spesiell strafferett*, 2. Utgave, 2016

- Mæland (2004) Mæland, John Henry, *Innføring i alminnelig strafferett*, 3. Utgave, 2004
- Stordrange (2014) Stordrange, Bjørn, *Forbrytelser mot vårt økonomiske system*, 3. Utgave, 2014
- Skjerdal (1998) Skjerdal, Nicolai V., *Kvalitative hjemmelskrav – legalitetsprinsippet i norsk rett og lovskravet i den europeiske menneskerettighetskonvensjon med enkelte komparative linjer*, 1998
- Thrap-Meyer (2001) Thrap-Meyer, Robin, *Korrupsjon og straffelov – en studie av straffeloven §§ 112 og 113*, 2001
- Wegner (2015) Wegner, Rolf B., *Strafferett spesiell del*, andre utgave, 2015

Artikler:

- Brautaset (2011) Brautaset, Are L., *Korrupsjonslovgivningen og etterlevelse*, Lov og rett nr. 7, 2011, s. 281-282.
(Sisert fra Idunn.no)
- Emberland (2001) Emberland, Marius, *Om internasjonale menneskerettigheter – lovskravet i EMK art. 7 – i lys av nyere EMD-praksis*, Tidsskrift for strafferett 01/2001, 2001, s. 55-67.
(Sisert fra Idunn.no)
- Frøberg (2015) Frøberg, Thomas, *Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet*, Jussens venner nr. 01-02, 2015, s. 46-71.
(Sisert fra Idunn.no)
- Høgberg (2000) Høgberg, Alf Petter, *Om reelle hensyn og deres betydning for grensen mellom straffbare og straffrie handlinger*, Tidsskrift for rettsvitenskap, 2000, s. 525 flg.
(Sisert fra Lovdata.no)

Kommentarutgaver (2011)   Kommentarutgaver, EMK, *Kommentarer til bestemmelsene om individets rettigheter og friheter*, 2011.
(Sitert fra Rettsdata.no)

Schea (2007)   Schea, Trond Eirik og Lars Stoltenberg, *Fra ØKOKRIM: Straffebudene mot korrupsjon – utilbørighetsvilkåret*, Tidsskrift for strafferett 01/2007 (Volum 10), 2007, s. 76-83.
(Sitert fra Idunn.no)

Strandbakken (2004)   Strandbakken, Asbjørn, *Grunnloven § 96*, Jussens venner nr. 03-04, 2004, s. 166-215.
(Sitert fra Idunn.no)

Nettsider:

Aftenposten (2015)   Aftenposten, *Her er Drevland-saken i 7 punkter* (2015), <http://www.aftenposten.no/norge/politikk/Her-er-Drevland-saken-i-7-punkter-27829b.html> (sitert: 31.10.16)

Bergens Tidende (2015)   Bergens Tidende, *Tillitens pris* (2015), <http://www.bt.no/btmeneringer/leder/Tillitens-pris-293676b.html> (sitert: 09.11.16)

Civita (2013)   Civita, *Rettsikkerhet og korrupsjon* (2013), <https://www.civita.no/2013/04/16/rettsikkerhet-og-korrupsjon> (sitert: 23.09.16)

Dagens Næringsliv (2016)   Dagens Næringsliv, *Politiet vil tiltale Drevland* (2016), <https://www.dn.no/nyheter/politikkSamfunn/2016/06/17/1816/politiet-vil-tiltale-drevland> (sitert: 09.11.16)

E24 (2010)   E24, *Fergie tok imot penger* (2010), <http://e24.no/lov-og-rett/fergie-tok-imot-penger/3662712> (sitert: 21.10.16)

The New York Times (2010)   The New York Times, *Tabloid Stings Duchess of York on Influence Peddling* (2010), <http://www.nytimes.com/2010/05/24/world/europe/24britain.ht>

[ml?_r=0](#) (sitert: 17.11.16)

Store norske leksikon (2015)	Store norske leksikon, <i>Lobbyvirksomhet</i> (2015), https://snl.no/lobbyvirksomhet (sitert: 16.09.16)
Store norske leksikon (2012a)	Store norske leksikon, <i>Rettslig Standard</i> (2012a), https://snl.no/rettslig_standard (sitert: 17.09.16)
Store norske leksikon (2012b)	Store norske leksikon, <i>Privat sektor</i> (2012b), https://snl.no/privat_sektor (sitert: 03.11.16)
Store norske leksikon (2014)	Store norske leksikon, <i>Innflytelse</i> (2014), https://snl.no/innflytelse (sitert: 18.10.16)
Transparency International Norge (2014)	Transparency International Norge, <i>Kommunikasjonsrådgivning og korrupsjon</i> (2014), http://transparency.no/2014/07/03/kommunikasjonsradgivning-og-korrupsjon/ (sitert: 19.09.16)
Willeke Slingerland (2011)	Willeke Slingerland, <i>The Fight against Trading in Influence</i> (2011), https://postit.saxion.nl/resolver/getfile/0086C3E1-A855-52A2-F29701EF3AC0AEF7 (sitert: 17.10.16)

7.2 Lov- og forarbeidsregister

1814	Lov 17 mai 1814 Kongeriget Norges Grundlov (Grunnloven).
2005	Lov 20 mai 2005 nr. 28 Lov om Straff (Straffeloven).
1902	Lov 22 mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven). (Opphevet)
1981	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangen i straffesaker (straffeprosessloven)

1999	Lov 21 mai 1999 nr. 30 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (Menneskerettsloven).
NOU 1983:57	Straffelovgivningen under omforming Straffelovkommisjonens delutredning I
NOU 2002:22	En alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon
NOU 2012:12	Ventetid – et spørsmål om at. En evaluering av statens karantenerregelverk
Ot.prp.nr.78 (2002-2003)	Om lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)
Ot.prp.nr.22 (2008-2009)	Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)
Innst. S. nr. 168 (1997-1998)	Forslag fra stortingsrepresentantene Carl I Hagen, Jan Simonsen og Jørn L Stang om å henstille til Høyesterett og landets øvrige domstoler om å vurdere om ikke det generelle straffeutmålingsnivået for grovere voldskriminalitet og sedelighetsforbrytelser mot mindreårige bør skjerpes vesentlig innenfor de någjeldende rammer.
Innst. O. nr. 105 (2002-2003)	Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)
Prop. 64 L (2014-2015)	Lov om ikraftsetting av straffeloven 2005 (straffelovens ikraftsettingslov).
Prop. 131 L (2012-2013)	Endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.)

7.3 Domsregister

Høyesterettsdommer:

HR-2016-1051-A
Rt. 2014 side 786
Rt. 2014 side 238
Rt. 2012 side 1051
Rt. 2012 side 1211
Rt. 2012 side 686
Rt. 2012 side 313
Rt. 2011 side 1495
Rt. 2011 side 800
Rt. 2011 side 469
Rt. 2009 side 130
Rt. 2005 side 1628
Rt. 2000 side 646
Rt. 1997 side 1784
Rt. 1992 side 438
Rt. 1986 side 1013
Rt. 1980 side 1
Rt. 1980 side 456
Rt. 1978 side 1430
Rt. 1961 side 530
Rt. 1945 side 241

Tingrettsdommer:

TOSLO-2014-22670 (YARA-saken)
TOSLO-2005-134006 (Ullevål-saken)
TTRON-2007-28521 (SINTEF-saken)

Påtalepraksis:

Forelegg utferdiget 28. juni 2004 av statsadvokatene ved den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (Økokrim) mot Statoil ASA

Fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg:

Sunday Times v. The United Kingdom	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 26th april 1979.
Kokkinakis v. Greece	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 25th may 1993.
E.K. v. Turkey	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 7th February 2002.
Cantoni v. France	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 15th November 1996.
Andersson v. Sweden	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 25th february 1992.
Rieme v. Sweden	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 22th april 1992.
S.W. v. The United Kingdom	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 22th november 1995.
C.R. v. The United Kingdom	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 22th november 1995.
Olsson v. Sverige I	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 24th march 1988.
Liivik v. Estonia.	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 25th june 2009.
Custers, Deceaux and Turk v. Denmark	The European Court of Human Rights, Strasbourg, Judgement of 3rd may 2007.

Eriksson v. Sweden,

The European Court of Human Rights,
Strasbourg, Judgement of 22th june 1989.

7.4 Internasjonale konvensjoner og rapporter

EMK

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (Den europeiske menneskerettighetskonvensjon), Roma 4. november 1950.

FNs korrupsjonskonvensjon

United Nations Convention against Corruption, Wien 31. oktober 2003.

Europarådskonvensjonen

Council of Europe: Criminal Law Convention on Corruption, Strasbourg 27. januar 1999.

Europarådskonvensjonens tilleggsprotokoll

Additional Protocol to the Criminal Law Convention on Corruption, Strasbourg 15. mai 2003.

OECD-konvensjonen

OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions, 21. desember 1997.

Wien-konvensjonen

Vienna Convention on the Law of Treaties, Wien 23. mai 1969.

GRECO rapport (2009)

Europarådets organ for oppfølging av medlemsstatenes gjennomføring av Europarådskonvensjonene mot korrupsjon "GRECO", vedtatt rapport for 3. evalueringsrunde over Norges gjennomføring av konvensjonen, *Evaluation Report on Norway on Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2)*, Strasbourg, 19. februar 2009.

<https://www.regjeringen.no/globalassets/uplod/jd/vedlegg/rapporter/greco-norge-3-290409.pdf> (sisert: 15.11.16)

Europarådet rapport (1999)

Council of Europe, *Explanatory report on the Criminal Law Convention on Corruption*, Strasbourg, 27. Januar 1999.

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800cce44> (sisert: 15.11.16)